

IMPACTUL MIGRAȚIEI PĂRINȚILOR ASUPRA COPIILOR RĂMAȘI ACASĂ

Salvați Copiii
Save the Children Romania

IMPACTUL MIGRAȚIEI PĂRINȚILOR ASUPRA COPIILOR RĂMAȘI ACASĂ

București 2007

COORDONATOR

Gabriela Alexandrescu

Președinte Executiv – Organizația Salvați Copiii

AUTORI

Miriam Munteanu – Organizația Salvați Copiii

Elena Tudor – Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului (capitol V)

București, Intrarea Ștefan Furtună, nr.3

Sector 1, cod 010899

Tel.021 316 61 76; Fax: 021 312 44 86

e-mail: rosc@salvați_copiii.ro

www.salvaticopiii.ro

Cuvânt înainte

Salvați Copiii România, este membru activ al Alianței Internaționale Salvați Copiii, este o organizație neguvernamentală, non-profit, bazată pe implicarea voluntară a membrilor săi, ce desfășoară activități în beneficiul copiilor, în special a celor aflați în dificultate. Salvați Copiii este recunoscută pentru participarea sa activă și capacitatea de coordonare în dezvoltarea studiilor și strategiilor naționale care au un impact direct în sistemul de protecție a copilului în România.

Salvați Copiii abordează orice fenomen social care are impact asupra copiilor, unul din rolurile principale ale acesteia fiind acela de a promova și susține aplicarea Convenției ONU privind drepturile copilului și de a se asigura de respectarea drepturilor copilului la toate nivelurile societății românești. În acest sens, Salvați Copiii desfășoară activități de monitorizare a drepturilor copiilor, se implică în identificarea tuturor problemelor cu care anumite categorii de copii se confruntă și pe baza nevoilor și problemelor identificate dezvoltă și furnizează servicii speciale.

În prezent, România se confruntă cu un nou fenomen social, cu impact major asupra copiilor și anume migrația unui număr din ce în ce mai mare de părinți către țările cu o economie mai dezvoltată, părinți care își lasă copiii acasă în îngrijirea altor persoane, pe perioade nedeterminate de timp.

Prezentul studiu reprezintă o analiză din prisma respectării drepturilor copiilor rămași în țară în urma migrării externe a părinților și a fost întreprins cu scopul de a avea o imagine cât mai clară asupra situației acestei categorii de copii, de a identifica nevoile, problemele și dificultățile lor, toate acestea fiind un punct de plecare pentru dezvoltarea celor mai potrivite tipuri de servicii destinate categoriei în cauză.

Gabriela Alexandrescu

Președinte Executiv

Salvați Copiii România

Mulțumiri

Dorim să adresăm mulțumirile noastre tuturor aceluia care ne-au sprijinit în demersul nostru, prin oferirea de date și informații importante ce au reprezentat un punct de pornire în cercetarea realizată, tuturor aceluia care ne-au sprijinit în culegerea datelor în locațiile în care s-a realizat studiul (Suceava, Iași și Piatra Neamț) și de asemenea tuturor participanților la studiu (în calitate de respondenți): copii, cadre didactice, consilieri școlari, părinți și bunici și reprezentanți ai DGASPC și ai primăriilor din cele trei locații alese.

În acest sens, aducem mulțumirile noastre:

- ✓ Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului
- ✓ Directorilor, cadrelor didactice și consilierilor școlari din unitățile școlare care ne-au sprijinit în realizarea focus-grupurilor și interviurilor pe parcursul întregii cercetări, ajutându-ne să luăm contact cu grupul țintă
- ✓ Membrilor și voluntarilor organizației Salvați Copiii din Filialele Suceava, Iași și Piatra Neamț

Mulțumim în mod deosebit pentru sprijin și colaborare Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului, care ne-a pus la dispoziție date privind numărul copiilor rămași acasă după plecarea părinților la muncă în străinătate și a avut amabilitatea de a ne prezenta principalele măsuri întreprinse în vederea sprijinirii acestei categorii de copii. Situația conturată de către ANPDC poate fi consultată în capitolul 5 al prezentei lucrări.

De asemenea aducem mulțumiri doamnelor Mihaela Carmen Plăcintă, Lucica Cosovan și Dorica Cîmpan, cadre didactice la școala „Miron Costin” din Suceava, pentru proiectul pe care l-au inițiat și coordonat și de asemenea oferit ca exemplu de „bune practici” în acest studiu.

Listă de abrevieri

ANPDC	Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului
MECT	Ministerul Educației, Tineretului și Cercetării
SPAS	Serviciul Public de Asistență Socială
DGASPC	Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului
CDC	Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului

CUPRINS

Cuvânt înainte	4
Mulțumiri	5
Listă de abrevieri	6
I. INTRODUCERE	8
II. SCOPUL SI OBIECTIVELE STUDIULUI	10
III. METODOLOGIE	11
IV. REZULTATELE STUDIULUI	13
IV.1. Dreptul la familie si protecție	14
IV.2. Dreptul la sănătate și bunăstare	27
IV.3. Dreptul la educație	29
IV.4. Dreptul la opinie și participare	32
IV.5. Dreptul la timp liber, joc și activități culturale	33
IV.6. Dreptul la nediscriminare/ Incluziune Socială	34
V. AUTORITATEA NAȚIONALĂ PENTRU PROTECȚIA DREPTURILOR COPILULUI – PERSPECTIVĂ ASUPRA SITUAȚIEI LA NIVEL NAȚIONAL A NUMĂRULUI DE COPII RĂMAȘI FĂRĂ PĂRINȚI ÎN URMA MIGRAȚIEI ȘI A MĂSURILOR ÎNTREPRINSE	36
VII. EXEMPLE DE BUNE PRACTICI PRIVIND GRUPUL ȚINTA - DESCRIEREA PROIECTULUI „SUNTEM PRIETENII TĂI” REALIZAT DE CĂTRE O ȘCOALA DIN SUCEAVA	45
VIII. CONCLUZIILE STUDIULUI	49
IX. RECOMANDĂRI	55
X. ANEXE	58

I. INTRODUCERE

„Copiii singuri acasă”- Un nou fenomen social pentru România

O economie de piață încă insuficient dezvoltată și facilitarea liberei circulații a persoanelor în contextul candidării și, ulterior, aderării României la Uniunea Europeană sunt doi factori ce au condus la niveluri ridicate de migrație a romanilor către țările mai dezvoltate ale Europei. Acest fenomen capătă o amploare și mai mare în zonele mai „sărace” ale țării, zonele cu un nivel de dezvoltare încă foarte scăzut, unde a găsi un loc de muncă a devenit o problemă majoră pentru comunitate.

În prezent, zona de Nord-Est este regiunea cu cel mai scăzut grad de dezvoltare (*PIB- ul pe cap de locuitor este de 5839¹, față de regiunea de Vest cu o valoare a PIB-ului de 9679. În București PIB-ul atinge valoare de 16162*). Pe fondul unui grad scăzut de dezvoltare, datorat în mare parte și gradului de urbanizare mai scăzut, regiunea de Nord-Est este zona care se confruntă cu un val migratoriu de proporții, fenomen ce nu rămâne fără urme la nivelul comunităților respective.

În acest context, plecarea unui număr considerabil de persoane peste hotare, fie în căutarea unui loc de muncă propriu-zis, fie în căutarea unui loc de muncă mai bine plătit, a lăsat în urmă un număr foarte mare de copii lipsiți de prezența părinților în procesul de creștere și dezvoltare. Numărul din ce în ce mai mare de copii cu părinți plecați la muncă în străinătate conturează un nou fenomen social cu care România se confruntă în momentul de față.

Conform celei mai recente comunicări din partea ANPDC, instituție care deține rolul monitorizării acestui fenomen, sunt peste 82.464 de copiii rămași fără unul sau ambii părinți în urma plecării acestora la muncă în străinătate. Dintre aceștia, 26.406 sunt copii care provin din familii în care ambii părinți sunt plecați la muncă în străinătate; 47.154 sunt copii care provin din familii în care un părinte este plecat la muncă în străinătate și 8.904 sunt copii care provin din familii în care unicul susținător este plecat la muncă în străinătate. După cum observăm, aproape

¹ PIB-ul pe cap de locuitor, exprimat în PPP US \$ pe 2004, Sursa: Institutul Național de Statistică

jumătate din copiii sunt rămași acasă fără nici un părinte (fie că au ambii părinți plecați, fie este plecat unicul susținător).

Trebuie menționat însă că procesul de identificare și monitorizare inițiat și desfășurat de ANPDC este în continuă perfecționare, fiind identificați un număr tot mai mare de copii de la trimestru la trimestru. Numărul de copii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate credem a fi mult mai mare decât cel identificat până în momentul de față de această instituție. Ne bazăm atât pe limitele și problemele observate în teritoriu în ceea ce privește procesul oficial de identificare cât și pe studiul recent al Fundației Soros - „Efectele Migrației – Copiii rămași acasă” care indică un număr de două ori mai mare de copii cu părinți plecați la muncă în străinătate doar în rândul elevilor de gimnaziu.

„Copiii singuri acasă” – un fenomen nou ce abia începe a fi studiat

Plecând de la faptul ca legislația, prin *Convenția ONU privind drepturile copilului*, precum și prin *Legea 272/2004*, apără interesele copilului, am considerat a fi necesară o cercetare asupra situației în care se află acești copii rămași fără îngrijire părintească, fiind importantă evidențierea nevoilor pe care ei le au pentru a crește într-un mediu propice dezvoltării normale și armonioase. Necesitatea unui studiu asupra acestui grup țintă, pe baza căruia să se poată acționa, devine și mai mare în contextul existenței unui număr relativ mic de cercetări finalizate care să ofere o imagine clară asupra efectelor plecării părinților asupra copiilor rămași acasă și care să evidențieze „zonele” unde sunt necesare instituirea unor măsuri de protecție.

Dintre studiile cu privire la copiii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate amintim câteva dintre acestea:

- 1. „Singur Acasă”- studiu realizat în cadrul proiectului „Home Alone” proiect administrat de Asociația „Alternative Sociale” în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Județean Iași, Inspectoratul de Poliție Județean Iași și Serviciul de Protecție a Victimelor și Reintegrare Socială Iași. Studiul a fost realizat de S.C. Introspekt SRL, coordonator cercetare Dr. Gabriela Irimiescu.*
- 2. ”Efectele migrației – copiii rămași acasă”, studiu realizat în cadrul unui program de cercetare mai amplu „Migrație și Dezvoltare”, program inițiat, finanțat și implementat de către Fundația Soros România*
- 3. „Problemele copiilor cu părinți plecați la muncă în străinătate”- studiu realizat în cadrul Universității Dunărea de Jos din Galați. Coordonatorul studiului As. Drd. Viorel Rotilă.*

II. SCOPUL SI OBIECTIVELE STUDIULUI

Cercetarea „Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă” și-a propus să evidențieze impactul pe care plecarea părinților îl are asupra bunei dezvoltări a copiilor, nevoile pe care acești copii le au pe perioada lipsei părinților, și de asemenea, pe baza nevoilor evidențiate, să recomande și să dezvolte cele mai potrivite tipuri de servicii pentru acest grup țintă.

De asemenea, studiul își propune să analizeze situația grupului țintă (a copiilor cu părinți plecați să muncească în străinătate) din perspectiva respectării drepturilor copilului garantate prin *Convenția ONU privind drepturile copilului* care a fost ratificată și de România și prin *Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului*.

În concluzie, scopul general al studiului a fost acela de face o analiză cât mai completă asupra situației copiilor rămași fără îngrijire părintească în urma plecării a unuia sau a ambilor părinți la muncă în străinătate. Astfel, pentru a atinge obiectivul general al studiului s-a urmărit evaluarea:

- mediului familial în care acești copii cresc și se dezvoltă și a relațiilor pe care ei le stabilesc cu cei în a căror grijă rămân;
- nevoilor specifice pe care le au copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate și a gradului de acoperire a acestor nevoi (nevoile emoționale cât și cele raționale: de hrană, bunăstare, acces la servicii de sănătate);
- schimbărilor comportamentale ale copiilor în urma plecării a unuia sau a ambilor părinți;
- impactului plecării părinților asupra procesului de învățare/ educație (cu accent pe riscul de abandon școlar);
- gradului de participare și implicare socială a copiilor rămași acasă;
- serviciilor la care grupul țintă poate apela și măsura în care acestea funcționează și
- identificarea măsurilor necesare pentru limitarea impactului negativ al acestui fenomen asupra dezvoltării, educației și bunăstării copiilor.

III. METODOLOGIE

În acord cu obiectivele propuse pentru acest studiu s-a optat pentru o cercetare de tip calitativ, fiind nevoie de un demers cu caracter exploratoriu pentru a pune în evidență cât mai complet nevoile pe care un copil, cu unul sau ambii părinți plecați la muncă în străinătate, le are și măsura cât și nivelurile la care acesta are nevoie de protecție din partea instituțiilor Statului sau a societății civile.

În cercetarea calitativă s-au urmărit în principal percepțiile și atitudinile pe care acești copii le au asupra propriei situații, a nevoilor pe care ei le au cât și percepția lor asupra soluțiilor posibile la propriile probleme. Deoarece copiii sunt cei care resimt cel mai puternic problemele pe care le întâmpină, tot ei sunt și cei mai în măsură să stabilească prioritatea aspectelor care necesită a fi rezolvate. Pentru a avea însă o imagine de ansamblu asupra dificultăților și a obstacolelor întâmpinate de copii dar și a soluțiilor posibile, cercetarea a fost extinsă și la nivelul învățătorilor, profesorilor, consilierilor școlari și reprezentanților direcțiilor de asistență socială și protecție a drepturilor copilului.

Metodele folosite au fost focus-grupul și interviul, metode ce permit investigarea în profunzime a percepțiilor și atitudinilor subiecților investigați. Ghidurile de discuție destinate copiilor și tehnicile folosite au fost adaptate în funcție de vârsta acestora cu scopul de a obține rezultate relevante pentru fiecare grupă de vârstă. La grupele mici de vârstă (8-12, 12-16 ani) au fost folosite mai multe tehnici proiective (*tehnica desenului, a colajului de poze, poveștii despre o zi obișnuită din viața lor de copil*) pentru a facilita comunicarea și exprimarea propriilor percepții și emoții legate de lipsa temporară sau definitivă a părinților (*ghidurile de interviu pentru fiecare categorie în parte și descrierea metodelor folosite pentru copii sunt anexate prezentului studiu*).

Menționăm că participarea copiilor la acest studiu a fost voluntară, acordându-se o grijă specială minorilor mai sensibili la problematica abordată, urmărind ca discuția despre lipsa părinților să nu aducă acestora nici un fel de prejudiciu la nivel emoțional.

Cercetarea a fost realizată în trei locații (Suceava, Iași și Piatra Neamț) – reședințele județelor indicate a avea numărul cel mai crescut de copii cu unul sau ambii părinți plecați la muncă în străinătate, în procesul de monitorizare realizat de către ANPDC.

Structura interviurilor și focus-grupurilor pentru fiecare localitate a fost următoarea:

Nr.	Grup investigat	Metoda abordată	Nr. de unități
1.	Copii 8-12 ani	Focus –grup	2
2.	Copii 13-14 ani	Focus –grup	2
3.	Copii 15-18 ani	Focus –grup	2
4.	Părinți rămași acasă singuri	Focus –grup	2
5.	Întreținători ai copiilor cu părinți plecați	Focus –grup	2
6.	Cadre didactice	Focus –grup	2
7.	Consilieri școlari	Interviu în profunzime	4
8.	Reprezentanți ai DASPC	Interviu în profunzime	2

În total, în cele trei locații la acest studiu au participat 60-70 elevi cu vârste cuprinse între 8 și 18 ani, 40 de persoane care au în întreținere acești copii (fie unul din părinți care a rămas în țară, fie alte rude mai apropiate sau mai îndepărtate, fie vecini sau cunoștințe), 40 de cadre didactice atât din învățământul primar cât și din cel gimnazial, 8 consilieri școlari și 6 reprezentanți ai direcțiilor de asistență socială din cadrul primăriilor și al direcțiilor județene de asistență socială și protecția drepturilor copilului.

IV. REZULTATELE STUDIULUI

Pentru a evidenția măsura în care migrația părinților peste hotare are impact asupra minorilor rămași acasă, rezultatele cercetării au fost abordate din perspectiva respectării drepturilor copilului prevăzute, la nivel internațional, prin *Convenția ONU cu privire la drepturile copilului* și la nivel național, prevăzute și prin *Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului*. În analiza rezultatelor prezentului studiu, s-au urmărit în principal elemente legate de mediul familial în care copiii, lipsiți de îngrijirea părintească, cresc și se dezvoltă, elemente legate de starea de sănătate și bunăstare prin evidențierea nevoilor pe care acești copii le au, elemente legate de educația, cultura și petrecerea timpului liber și nu în ultimul rând, s-a urmărit măsura în care este respectat dreptul la participare, dreptul de nediscriminare, incluziune socială și la măsuri de protecție specială.

„Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului adoptată de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 Noiembrie 1989 a presupus trecerea drepturilor copilului dintr-un cadru mult mai larg, cuprins în Declarația Universală a Drepturilor Omului, într-unul specific care, în scurt timp, a devenit un important instrument pentru guverne, organizații neguvernamentale și internaționale.

România, odată cu ratificarea Convenției Drepturilor Copilului prin Legea nr. 18/ 1990, a devenit una dintre primele țări care a aderat la principiile și prevederile acesteia.

Prin prezenta convenție statele părți la Convenția cu privire la Drepturile Copilului, au recunoscut că pentru dezvoltarea plină și armonioasă a personalității sale copilul trebuie să crească într-un mediu familial, într-o atmosferă de fericire, dragoste și înțelegere, ținând seama se faptul că un copil trebuie să fie pe deplin pregătit să trăiască independent în societate și să fie educat în spiritul idealurilor proclamate de Carta Națiunilor Unite și, în special, în spiritul păcii, demnității, libertății, toleranței, egalității și solidarității. În acest sens convenția acordă o importanță deosebită familiei, acesteia revenindu-i responsabilitatea principală în îngrijirea și protecția copilului.

Convenția stipulează că datorită vulnerabilității lor, copiii necesită îngrijire și protecție specială, punând accent pe:

- necesitatea protecției juridice și de altă natură a copilului înainte și după naștere;*
- importanța respectului pentru valorile culturale ale comunității copilului;*
- rolul vital al cooperării internaționale în realizarea drepturilor copilului.”²*

² „Convenția cu privire la Drepturile Copilului”, material tipărit în 3000 de exemplare și distribuit gratuit de către organizația Salvați Copiii

Așadar, prin natura sa, **un copil** are nevoie de protecție specială din partea tuturor părților implicate: Statul prin instituțiile și serviciile oferite pentru a asigura protecția copilului, părinții care poartă cea mai mare responsabilitate în acest caz, instituțiile neguvernamentale etc. În acest sens, se va urmări situația copiilor rămași temporar sau definitiv fără îngrijire părintească, cu scopul de a găsi cele mai potrivite modalități de acțiune pentru ca drepturile acestei categorii de copii să fie pe deplin respectate.

Fiind un studiu bazat pe metode calitative de culegere a datelor, analiza va putea semnala doar anumite fenomene sau probleme legate de lipsa temporară a părinților, însă nu poate oferi și o măsură a intensității acestor fenomene. Măsura intensității, gradul și amploarea fenomenelor, problemelor evidențiate la grupul țintă **poate fi subiectul unei viitoare cercetări de tip cantitativ.**

IV. 1. Dreptul la familie și protecție

- ✓ *Orice copil are dreptul de a crește și a se dezvolta într-o familie. Convenția acordă o importanță deosebită familiei, acesteia revenindu-i responsabilitatea principală în îngrijirea și protecția copilului*

CDC, art. 5,18(1)-(2), 19, 20, 39

Se cunoaște faptul că mediul familial contribuie pozitiv sau negativ la procesul de dezvoltare a unui copil.

În acest context este nevoie să precizăm în primul rând care sunt nevoile legate de părinți, resimțite într-un mod acut de către **copii** în lipsa acestora de acasă. În percepția atât a celor mai mici cât și a adolescenților, părinții reprezintă un sprijin emoțional în aproape toate activitățile, atât în cele școlare cât și în cele extra-școlare. Pe parcursul interviurilor cu preadolescenți și adolescenți, s-a dovedit că motivația exterioară provenită de la părinți încă are un rol important în ceea ce privește mersul la școală, activitatea de învățat, implicarea în anumite activități extra-școlare etc.

„(...) cel mai mult simt lipsa părinților la activitatea de premiere, acolo toți copiii vin cu mama și cu tata...și eu nu văd pe nimeni, acest lucru mă face să nu mai îmi vină să învăț...”

Fata, 10 ani, Suceava, cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate

„ Am observat o scădere a rezultatelor școlare, a interesului acordat școlii... de când a plecat și mama în străinătate, când era plecat tatăl mergea mai bine, se ocupa mama de el (...)!”

Învățătoare, Iași

Pentru adolescenți și tineri, părinții reprezintă cel mai important sprijin în situațiile care presupun luarea unei decizii importante în viața lor.

„ am nevoie de părinți atunci când iau o decizie, pentru că nu știu dacă decizia e bună sau nu”

Fată, 18 ani, cu mama plecată în străinătate

Pe lângă sprijinul și suportul acordat, comunicarea este o altă nevoie de bază resimțită de copii în lipsa părinților. Părinții, mai ales mamele, sunt mereu aproape de copii încercând să comunice cu ei, să fie un sprijin pentru rezolvarea problemelor pe care ei le au etc. De aceea de cele mai multe ori, fetele în special, simt că nu au cu cine să comunice în lipsa mamei, ele devenind mai izolate și interiorizate.

„ Prietena noastră era altfel înainte să plece mama ei în Italia, era mereu veselă și comunicativă, vorbea cu toată lumea, acum e altfel, mai tăcută, mai retrasă...”

„...păi eu acum stau în gazdă și doamna vorbește mult despre problemele ei, și eu mă plictisesc, cu mama era altfel, cu ea puteam vorbi o grămadă”

Fete, 12-16 ani, cu părinții despărțiți și mama plecată la muncă în străinătate

Și nu în ultimul rând, copiii resimt lipsa părinților în momentul când sunt împovărați de grijile gospodărești. Fie că rămân numai cu tatăl, fie că rămân cu o rudă mai îndepărtată, simplă gazdă sau singuri, mulți dintre minori se văd nevoiți a prelua cea mai mare parte din activitățile gospodărești.

Cercetarea a evidențiat faptul că pe perioada cât părinții sunt plecați peste hotare pentru a muncii, copiii rămân de cele mai multe ori în grija unor membri ai familiei extinse – fie în grija bunicilor, fie în grija altor rude apropiate (mătușă, unchi etc). În acest context multe dintre nevoile resimțite de copii, ca cele de suport, sprijin, comunicare și îngrijire pot fi într-o anumită măsură suplinite/ împlinite de către aceștia.

Există însă cazuri, în care copiii care au depășit o anumită vârstă, 13-14 ani, rămân să se îngrijească singuri având sprijin parțial sau deloc din partea unui adult (fie rudă, vecin sau o cunoștință apropiată a părinților). În aceste situații copiii aflați în plină adolescență pe lângă faptul că preiau aproape toate sau chiar toate grijile gospodărești și acolo unde este cazul, preiau și activitățile de îngrijire a celor mici, nici nu beneficiază de suport și sprijin din partea unui adult.

Concluzionând, printre copiii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate există o categorie care nu beneficiază de un mediu familial propice dezvoltării armonioase a lor prin faptul că nu beneficiază de îngrijirea și protecția oferită de un adult, fie părinte sau rudă. Aceste cazuri se întâlnesc la minorii adolescenți care sunt investiți de părinți lor cu responsabilitatea întreținerii lor și a gospodăriei, fiind considerați a avea o vârstă la care se pot descurca și singuri primind o suma de bani în mod constant sau nu.

Situația în care minorii rămân o perioadă de timp fără prezența unui părinte, bunic sau a unui alt adult care să le ușureze activitatea casnică, de întreținere, care să îi supravegheze, protejeze și care să îi susțină mai ales la nivel afectiv în acțiunile pe care ei le întreprind, s-a dovedit a avea efecte negative la nivel emoțional și la nivel comportamental. La nivel emoțional, aceștia se percep:

- lipsiți de speranță, de certitudinea unui viitor împlinit și fericit;
- fără nici un fel de susținere și încurajare în orice activitate de participare (includem aici și participarea la educație);
- fără susținere în perioadele considerate a fi decisive pentru ei (de ex. examenul de admitere la liceu, bacalaureat, alegerea unei facultăți);
- în majoritatea timpului, retrași și cu tendințe de izolare, lipsiți de dorința de a comunica cu ceilalți.

„Simțeam că aveam nevoie de cineva care să mă motiveze, să mă împingă cumva să fac anumite lucruri; deși nu am probleme cu școala, am note bune, însă simt nevoia să mă motiveze părinții, de ex. simt dimineața că nu a chef să merg la școală...nu am avut probleme cu lipsitul...dar simțeam nevoia să îmi spună cineva să mă scol”

„(...) uneori simți nevoia unui sfat din partea unui adult”

Fată, 17 ani, Iași, cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate

„ (...) a fost foarte greu când a trebuit să dau la liceu, nu știam ce să fac, unde să dau. Aveam cu cine să vorbesc, cu fratele meu și mai vorbeam la telefon cu mama și cu tata, dar era mai greu prin telefon”

Fată, 16 ani, Suceava, cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate

Dintre efectele la nivel comportamental, amintim câteva, urmând a fi dezvoltate fiecare în capitolele corespunzătoare:

- abandon școlar (tendință întâlnită majoritar în rândul băieților);
- participare școlară scăzută; Cercetarea a relevat faptul că absenteismul este des întâlnit printre minorii adolescenți rămași singuri acasă fără o supraveghere constantă din partea unui adult;
- izolare și comunicare slabă atât cu ceilalți copii cât și cu învățătorii sau profesorii;
- tendință de asociere cu grupuri deviante, uneori chiar infracționale (întâlnită în principal în rândul băieților);
- risc de consum de droguri.

„(...) noi ne confruntăm cu ei în momentul în care deja încep să săvârșească infracțiuni, încep să consume droguri, încep să lipsească de la școală și atunci în momentul în care încercăm să căutăm care este de fapt problema, depistăm faptul că sunt lăsați nesupravegheați, că sunt lăsați singuri în casă, părinții sunt plecați în străinătate, (...) de multe ori aflăm și de la vecini și mergem să vedem exact care e problema”

Reprezentat DGASPC, Neamț

Mai mult, în anumite cazuri, situația nu pare a fi dorită și acceptată nici de către cei mici, fie că sunt preșcolari sau școlari, rămași în principal în grija fraților sau surorilor mai mari. Copiii cei mici reacționează negativ la lipsa de răbdare și atenție a fraților mai mari.

„Dacă stai lângă ea serie, face temele dacă nu, nu și le face. Se supără dacă nu îi acorzi atenție mereu. Oricum nu mai reacționează la ce îi spun eu”

Băiat, 18 ani, cu o soră de 9 ani de care are grijă singur, Suceava

„Ce faci tu într-o zi obișnuită din viața ta?

În timpul școlii mai scriu, mă joc, îmi fac temele din când în când...

Din când în când, cum adică, de ce doar din când în când?

Păi mă enervez că când nu știu să fac o problemă...

Și nu ai pe cine să întrebi?

Nu...

Pe fratele tău cu care stai l-ai putea întreba?

Nu, că el vine obosit mereu și nu are timp de mine”

Fată, 9 ani, cu mama plecată la muncă în străinătate, locuiește numai cu fratele de 18 ani, Suceava

Rezultatele calitative ale studiului de față au evidențiat faptul că efectele menționate, atât la nivel psihic cât și comportamental, se regăsesc într-o anumită măsură și la minorii care deși teoretic se află în îngrijirea unui adult, adică locuiesc cu un bunic sau altă rudă, nu găsesc un sprijin real în aceștia sau mai mult, nu resimt autoritatea acestora. Mai ales printre adolescenți, lipsa părinților de acasă este un prilej de a-și exprima libertatea, ajungând în aceleași situații de risc (abandon școlar, asociere cu grupuri mai puțin dezirabile social). Această situație se întâlnește mai ales printre tinerii adolescenți, asupra cărora bunicii sau alte rude au un control foarte scăzut.

„Copiii de vârstă mai mare speculează în spiritul lor adolescentin și aventuros această libertate pe care le-o oferă părinții”

Reprezentat DGASPC, Neamț

„ Mie îmi e foarte greu cu băiatul de 16 ani, ei sunt 5 copii în total...și maică-sa a plecat să facă ceva bani, taică-său nici nu se interesează de ei, cel de 16 ani e cel mai mare și mereu pleacă de acasă...și dacă îi spun ceva țipă și îmi dă și o palmă...nu mă înțeleg deloc cu el”

Bunică, cu 3 copii în îngrijire, Piatra Neamț

De asemenea, cercetarea a relevat faptul că lipsa unui adult care să participe la creșterea și dezvoltarea armonioasă a acestei categorii de copii nu este singura problemă care îi desparte de traiul într-un mediu familial adecvat și într-o atmosferă de fericire, dragoste și înțelegere. **Situația copiilor depinde în mare măsură de relația care se stabilește între ei și cei care îi au în îngrijire și de relația care se stabilește între ei și părinții plecați.** Rolul și influența pe care o are mai ales relația cu părinții plecați, asupra comportamentului și bune dezvoltări a copiilor s-au dovedit a fi covârșitoare. În acest sens, se poate spune că părintele care pleacă are o responsabilitate și mai mare în relația pe care o stabilește cu propriul copil.

Relația copiilor cu cei care îi au temporar în îngrijire

Cercetarea arată faptul că relația pe care copiii o stabilesc cu cei în a căror grijă rămân este foarte importantă pentru buna lor dezvoltare având efecte vizibile în comportamentul lor. De exemplu, o bună relație de înțelegere și comunicare cu adulții în a căror îngrijire se află temporar reușește să diminueze comportamentele mai puțin dezirabile cauzate de lipsa părinților.

„ (...) ei au nevoie foarte mare de comunicare, pentru că adevărul este că nu au cu cine să comunice...de exemplu mă uitam la vecinii mei care sunt bunici și au rămas cu doi nepoți în urma plecării părinților în străinătate, ei au zis că fata a trecut mai ușor peste drama plecării părinților datorită unei prietene care venea, făceau lecțiile împreună, bunicii le dădeau bani să meargă la cofetărie. Aici, bunicii, vecinii mei au înțeles nevoile copilului, au fost aproape de copii, au știut cum să fie aproape de ei”

Cadru didactic, Neamț

Vom dezvolta în continuare percepția copiilor asupra relației pe care ei o au cu părintele-(mama sau tata), cu bunicii, cu frații mai mari sau alte persoane cu care rămân acasă. Percepția copiilor asupra relațiilor stabilite va fi dublată de percepția persoanelor adulte care îi au în grijă.

✓ *Relația cu părintele singur rămas acasă*

S-au observat diferențe semnificative între situația în care mama este cea care rămâne cu copiii acasă și situația în care tatăl este cel care rămâne acasă în timp ce mama pleacă să muncească în afara țării. Având în vedere faptul că în general mama este cea care se ocupă de treburile gospodărești, lipsa acesteia lasă un număr de activități, de „griji” care trebuie preluate de către tată și copiii rămași acasă. În funcție de vârsta și sexul copiilor, de cele mai multe ori tatăl împarte „responsabilitățile” cu aceștia. Trebuie menționat faptul că, de obicei, fetele sunt cele care preiau activitățile gospodărești – de curățenie în casă, pregătirea mesei, spălarea rufelor – precum și grija pentru frații mai mici, în timp ce băieții sunt mai puțin împovărați cu aceste activități.

Mai mult, tot mama este cea care comunică cel mai ușor și mai mult cu copiii. În contextul lipsei acesteia comunicarea în familie pare a fi mai greoaie, cel puțin pentru început.

Concluzia desprinsă de copii, mai ales de către fete, a fost aceea că lipsa mamei are efecte vizibile și lasă nevoi neacoperite într-o măsură mult mai mare decât lipsa tatălui. Aceste nevoi sunt în principal legate de organizarea treburilor în gospodărie, de comunicare și suport emoțional pentru copii în tot ceea ce aceștia întreprind.

„Cu mama discutam mai lejer, îmi permiteam să fac și glume. Mai luam chestii femeiești, cosmetice, baie. În schimb, tata ca bărbat înțelege mai greu, mama mai înțelegea pentru că a fost și ea ca noi”

Fată, 17 ani, Suceava, cu mama plecată la muncă în străinătate

„ (...) tata nu înțelege anumite lucruri, dacă îi spun ca îmi place de un băiat îmi dă una peste ochi, mama e altfel ea mă înțelegea și îmi dădea sfaturi, nici bunica nu dă sfaturi cum dă mama”

Fată, 12 ani, Iași, cu mama plecată la muncă în străinătate

Însă, în cazurile în care tatăl dorește și face un efort pentru a asigura un mediu familial propice creșterii și dezvoltării copiilor, reușește să stabilească și o relație apropiată cu copiii, contribuind la restabilirea echilibrului în familie. Percepția fetelor a fost aceea că, în lipsa mamei, au reușit să creeze o legătură mai apropiată și deschisă cu tatăl decât cea dinainte de plecarea mamei.

„Ne-a fost greu, dar ne-am descurcat. Tatăl meu m-a ajutat tot timpul. A fost înțelegător la mâncare. În momentul când a plecat mama eu nu puteam să fac ce făcea mama. El a înțeles și m-a ajutat”

„Relația cu tata s-a schimbat în bine de când a plecat mama. Comunicăm și înainte dar nu discutăm despre orice, doar ce era nevoie. Acum facem ședințe tot timpul”

Fată, 17 ani, Suceava, cu mama plecată la muncă în străinătate

Deși, lipsa tatălui pare a-i afecta mai puțin pe copii, cel puțin la nivel declarativ, cercetarea a relevat faptul că lipsa acestuia are efecte negative atât asupra dezvoltării emoționale cât și asupra comportamentului mai ales în cazul băieților (indiferent de vârstă și vizibil încă de la vârstele mici). Băieții, rămași acasă doar cu mama, s-au dovedit a fi mai izolați, a comunica mai greu cu ceilalți și sunt din punct de vedere emoțional foarte sensibili, devenind vulnerabili în anumite situații. Aceste efecte sunt accentuate în situația în care nici nu există o legătură între tați plecați și copiii lor (telefonică sau de orice altă natură).

Ceea ce cercetarea a arătat a fi foarte important atât în lipsa mamei cât și a tatălui este nivelul de înțelegere între cei doi părinți. Neînțelegerile dintre părinți aflați la distanță pare a-i afecta mai mult pe copiii rămași acasă decât lipsa propriu-zisă a unuia dintre ei. Bineînțeles că vorbim aici despre familiile organizate, nedestrămate în urma plecării unuia dintre parteneri. În cazurile în care numai unul dintre părinți pleacă, copiii resimt și ei odată cu părintele rămas acasă tensiunea provocată de posibila destrămare a familiei.

„ (...) prima luna ne-a fost mai greu și nouă și lui tata. Mama plecase, ne era dor de ea, mai ales că au fost săptămâni întregi când nu a putut să ne sune. Există o anumită tensiune pe capul meu și a surorii mele. Înțelegeam ceea ce se petrece, nu ne afecta chiar așa tare ca pe tata, însă ne afecta. Pe tata îl afecta mai mult, mai ales că îi treceau prin cap tot felul de gânduri, tot felul de idei. Noi încercam să-l liniștim, el avea totul pe cap acum”

Fată 17 ani, Suceava, cu mama plecată la muncă în străinătate

✓ **Relația cu bunicii**

Relația copiilor cu bunicii în a căror grijă rămân pe perioada lipsei părinților are un caracter foarte important, luând în considerare că cei mai mulți dintre copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate rămân în grija acestora (conform datelor oferite de către ANPDC). Relația stabilită cu bunicii a fost percepută diferențiat în funcție de vârsta și sexul copilului. Pentru toți copiii însă, indiferent de vârstă și gen, bunicii au fost văzuți ca având valori și percepții rămase în urmă / neadaptate la timpurile moderne, despre stilurile de viață actuale și despre relațiile cu ceilalți. Această situație în percepția copiilor se dovedește a fi de cele mai multe ori „o barieră” în comunicarea și înțelegerea cu bunicii. În majoritatea cazurilor participante la acest studiu, copiii, mai ales cei cu vârste peste 11-12 ani au fost de părere că se creează o distanță foarte mare între ei și bunici, aceștia din urmă fiind mai puțin capabili să găsească acea modalitate optimă de a se apropia de ei, de a comunica și de a susține o relație de prietenie și apropiere. S-a evidențiat faptul că bunicii reușesc să comunice mai bine cu cei mici sau cu fetele, care emoțional sunt mai apropiate de ei, și mai slab cu adolescenții băieți asupra cărora nu mai reușesc să se impună / nu reușesc să aibă autoritate sau să comunice în majoritatea cazurilor. Efectele lipsei de comunicare și înțelegere pot duce atât la absenteism școlar, abandon sau chiar asocierea cu grupuri mai puțin dezirabile social, cu risc de infraționalitate.

Pe lângă percepția asupra diferenței de valori, copii resimt nevoia unor persoane mai active lângă ei, a unor persoane care să se joace, să discute mai mult cu ei, să se plimbe și să facă excursii în natură, să iasă la iarbă verde etc., nevoi care în cele mai multe dintre cazuri nu pot fi îndeplinite de bunici atât din cauza vârstei mai înaintate cât și a stării precare de sănătate.

„ Păi una e să stai cu bunica și una e să stai cu mama și tata...”

Păi unde simți tu că există diferențe?

Păi bunica e mai bătrână. Cu tata mergeam pe teren. Bunica nu poate. Cam asta ar fi.”

Discuție focus-grup 8-12 ani, băiat, Suceava

De asemenea, și bunicii au evidențiat câteva probleme existente în relația cu nepoții pe care îi au în îngrijire. Aceștia simt că au mai puțină energie și forță pentru:

- a îi ajuta pe copii la teme, la asimilarea și explicarea unor cunoștințe predate la școală, situație datorată faptului că cei mai mulți dintre bunici nu au depășit nivelul primar sau gimnazial de școlarizare. Mai mult, de-a lungul timpului, în sistemul de învățământ s-au produs multe schimbări, nivelul de cunoștințe și informație asimilate în școală fiind mult diferit;
- a participa alături de copii la diferite activități specifice vârstei lor: joc, plimbări și excursii în natură etc.

„Orice ar fi le este dor de părinți, cu ei trăiesc altfel, părinții îi mai scot la un picnic, se mai joacă cu ei”

Bunică, cu o nepoată în îngrijire, Suceava

„Altfel vorbesc copiii cu părinții și altfel copiii cu bunicii. Părinții sunt mai tineri, îi duc undeva, îi aduc, așa unde îl duce bunica...la biserică și înapoi. Copiii vor să îi duc undeva să se distreze. Și să ai bani”

Bunică, cu un nepot în îngrijire, Suceava

Pe lângă cele menționate, cele mai multe probleme apar atunci când părinții nu mai mențin deloc legătura cu copiii, ba chiar mai mult, nu le (mai) trimit bani pentru întreținerea lor. În acest context, pe fondul lipsurilor materiale, relația dintre copii și bunici se deteriorează și mai mult. Bunicii, fiind pensionari, nu beneficiază de posibilitatea de a-i întreține în bune condiții și pe nepoți. De multe ori, este nevoie să apeleze la măsuri de protecție (centru de zi, obținerea ajutorului pentru plasament familial etc).

„ Eu am rămas cu trei nepoți, fata a plecat în străinătate, rareori dă un semn de viață. Am trei nepoți pe care trebuie să îi întrețin, unul a trecut în clasa a 6-a și ceilalți doi intră acum în clasa întâi. Când mă gândesc îmi vine să îmi iau lumea în cap”

Bunică, cu trei nepoți în îngrijire, Suceava

„Dacă ați știți ce greu e să aștepți un ban să vină, când vezi că sunt pușini și îi drămuiești în toate părțile și când te gândești că poate trimite...și trece o zi, trece o săptămână. M-a sunat într-o zi și a zis că îmi trimite. Și a trecut o săptămână și m-am îmbolnăvit. Au venit ceilalți copii și au pus mână de la mână și mi-am rezolvat problemele. Mi-a venit așa o silă și o scârbă. I-am zis << Tu m-ai condamnat pe mine, am crescut patru copii, trebuia să îmi lași bătrânețea să o ducem cum se poate >>. Odată fata mi-a cerut o înghețată. Și s-a întâmplat să nu am 6 mii de lei pentru o înghețată”

Bunică, cu o nepoată în îngrijire, Suceava

✓ **Relația cu frații mai mari**

Cercetarea a arătat că există și cazuri de minori lăsați în grija altor minori. De cele mai multe ori aceștia au o ruda care îi „monitorizează”, în sensul că îi supraveghează de la distanță (îi poate ajuta la unele treburi gospodărești, menține legătura cu ei prin telefon, etc). Însă, faptul că acești copii nu au un adult în permanență alături de ei îi face să se simtă în nesiguranță oarecum, să se simtă mai puțin motivați și susținuți în participarea socială, educație etc. Din punct de vedere emoțional, copiii aflați în situația de a trăi și de a se descurca singuri, devin mult mai sensibili și vulnerabili.

În ceea ce privește relația care se stabilește între frați, dacă există diferențe semnificative de vârstă, cei mari preiau rolurile de mamă și de tată pentru cei mai mici. Fratele sau sora mai mare poartă grija celor mici în toate aspectele (le pregătește mâncarea, are grijă să frecventeze școala, merge la ședințele cu părinții, etc.). Pentru cei mari, grija fraților mici este percepută ca fiind o datorie, dar care le consumă foarte mult timp (din mersul la școală, din învățat, din recreere, din comunicarea și relaționarea cu prietenii etc).

✓ **Relația cu rudele mai îndepărtate / vecini / simple „gazde”**

Rezultatele cercetării calitative au evidențiat faptul că există copii care sunt lăsați de părinți în grija unor persoane străine (vecini, persoane la care părinții au stat în gazdă) în schimbul unei sume de bani pentru găzduire. Este foarte relevant cazul unei fete de 12 ani care stătea în gazdă împreună cu mama sa, părinții fiind divorțați. În momentul în care mama s-a hotărât să plece pentru a muncii în afara țării și-a lăsat fetița în grija gazdei la care stăteau împreună. Fata de 12 ani interviuată este de părere că lipsa unei persoane apropiate ei o face să se simtă foarte singură și mai puțin optimistă în ceea ce privește viitorul ei. Ceea ce îi lipsește cel mai mult este comunicarea

deschisă și apropiată cu un adult care să o motiveze și să o susțină în activitățile ei. Există mai multe astfel de cazuri. În toate acestea, copiii sunt de părere că nu pot stabili o relație foarte apropiată de comunicare care să îi facă să se simtă într-un mediu propice dezvoltării personalității lor.

✓ *Relația copiilor cu părinții plecați*

Am menționat și mai devreme faptul că în contextul lipsei părinților legătura care se stabilește între părinții plecați și copiii rămași acasă are un rol foarte important în dezvoltarea psiho-emoțională a copiilor. O relație apropiată, deschisă și sinceră stabilită cu copiii contribuie pe de o parte la încrederea pe care aceștia o capătă în adulți și pe de altă parte la o viziune optimistă asupra propriului viitor. În acest fel, chiar dacă părinții lipsesc o perioadă mai mare sau mai mică de timp, copiii nu se simt abandonați total. Lipsa comunicării și a interesului pentru copil pe perioada lipsei îi determină pe aceștia să se simtă abandonați, singuri și fără prea mari speranțe în viitor. Efectele sunt vizibile la nivel comportamental. Învățătorii, profesorii, bunicii aflați în apropierea copiilor consideră că lipsa comunicării dintre părinții plecați și copiii rămași, precum și a unui control din partea părinților duce la apariția unor efecte vizibile la nivelul comportamentului copiilor (izolate, pesimism, asocierea cu grupuri mai puțin dezirabile social în detrimentul școlii etc.).

În general, părinții păstrează legătura cu copiii lor prin intermediul telefonului, mai rar al internetului, ocazional trimit pachete cu haine, jucării și dulciuri și în unele cazuri își iau copiii să petreacă vacanța alături de ei în țările de destinație.

În paragrafele următoare vom da exemple de tipuri de relații între copii și părinți, care au un efect pozitiv asupra copiilor și exemple de relații și atitudini din partea părinților care au efect negativ asupra dezvoltării armonioase a copilului. Astfel, vom putea identifica acele bune practici care contribuie la dezvoltarea și menținerea unei bune relaționări și comunicări cu copiii.

✓ ***Bune practici evidențiate / exemple pozitive de relaționare între copii și părinții plecați***

În urma interviurilor realizate s-a evidențiat faptul că în prezent există multe cazuri unde, datorită faptului că părinții au ajuns la o anumită stabilitate materială în țara de destinație, își permit să păstreze o relație apropiată și foarte important, constantă cu proprii copii. Astfel, își sună copiii destul de des, uneori chiar în fiecare zi încercând să stabilească o legătură apropiată cu ei prin abordarea problemelor și dificultăților pe care aceștia le întâmpină în viața lor de zi cu zi. Mai mult, unii dintre ei ajung chiar și să se intereseze de performanțele lor școlare menținând o legătură cu învățătorii sau diriginții copiilor. Toate aceste îi conferă copilului siguranța și protecția de care are nevoie pentru o dezvoltare psiho-socială normală.

„(...) acum s-a îmbunătățit relația cu ei pentru că și ei o duc mai bine acolo, acum”

Fata, 17 ani, Iași, cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate

„acum, că părinții au câștigat o anumită stabilitate acolo, îmi oferă foarte mult sprijin moral, mă susțin în proiectele mele”

Fată, 18 ani, cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate

La fel de important este ca părintele să stabilească o comunicare sinceră în care să ia în considerare părerile copilului, să nu îl mintă sau să îl amâne, ignorând capacitatea lui de a înțelege anumite situații. Cele mai bune relații, bazate pe încredere, se stabilesc atunci când copilul știe clar situația în care se află părinții lui, în care copilul, în funcție de capacitatea lui actuală, participă la deciziile pe care le iau părinții în legătură cu el.

„(...) când eram mică mama mă suna rar pentru că nu își permitea, acum mă sună des și hotărâm totul împreună (...) prima dată am stat la o mătușă după care m-am mutat la alta la care a venit pe lume al doilea copil, iar noi nu puteam sta 5 persoane în două camere și eu aveam nevoie de libertate, atunci am decis împreună cu mama că e timpul să mă mut în gazdă, acum m-am mutat, mama îmi dă și banii pentru gazdă”

Fată, 17 ani, Iași, cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate

✓ ***Exemple negative cu efecte asupra dezvoltării psiho-sociale a copiilor***

Așa cum s-a menționat și în exemplele de bune practici, este foarte important ca această comunicare care se stabilește între copii și părinți să fie constantă. S-a evidențiat faptul că o

comunicare care nu decurge în mod constant creează sincope și goluri în relația dintre aceștia. Copiii, se îndepărtează astfel de părinți, fără a găsi nici un sprijin în aceștia. Mai mult, pentru actualii adolescenți și tineri lipsa unei comunicări constante până în prezent îi face să se simtă chiar mai puțin confortabil lângă părinți în situația unei reîntâlniri.

„Nici ziua de naștere nu mai e cum era înainte, nu mă încălzește cu nimic că mă sună mama la ora 7 să îmi zică La mulți ani, prefer să nu mă sune deloc și le-am spus și așa au și făcut anul acesta”

Fata, 17 ani, Iași, cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate

„(...) mama a plecat acum 5 ani în străinătate și fetița are acum 10 ani. Pentru ea a fost un șoc când a revăzut-o pe mama după 4 ani. Maica-sa nu a ținut deloc legătura cu ea, trimitea rar pachete, asta mai demult, acum nu a mai trimis nimic nici măcar de ziua Alexandrei”

„ (...) fata e mai retrasă puțin, eu am crescut-o simplu fără pretenții, o ajut cum pot”

Bunică, are în grijă o fată de 10 ani cu părinții despărțiți și mama plecată la muncă în străinătate

„ Nu are o legătură cu mama, nici nu o cunoaște prea bine,..., a vorbit acum doua săptămâni pe internet, dar nici nu știa ce să îi spună...în rest cu celelalte mătușe și unchi vorbește”

Bunică, are în grijă o fată de 10 ani cu părinții despărțiți și mama plecată la muncă în străinătate

„dacă vine și stă mai mult de două luni devine săcâitoare...anul trecut a stat așa mult și i-am zis la un moment dat că nu sunt obișnuită cu ea așa mult”

Fată, 18 ani, Suceava, cu mama plecată la muncă în străinătate

Un alt exemplu negativ evidențiat este dat de situația în care părinții își mint copiii, amână luarea anumitor decizii legate de aceștia sau nu le iau în considerare dreptul de a participa la deciziile care îi implică și pe ei. Pe baza interviurilor și a discuțiilor de grup atât cu copii cât și cu bunici putem spune că există părinți care își amăgesc continuu copiii în legătură cu perioada de timp petrecută de ei în străinătate. Ei promit că se întorc la o anumită dată fără a respecta ceea ce au promis. Toate acestea au fost percepute a determina scăderea încrederii în părinți și adulți în general, scăderea stării de optimism privind viitorului familiei.

„ nu știu când vine mama, a zis ca vine de Paște, da nu a venit, o sa vină acum în august”

Fată, 10 ani, Piatra Neamț, cu mama plecată la muncă în străinătate

„ (...) anul asta mă duc la tata în Grecia, mi-a promis că mă ia în vacanță acolo ... și anul trecut mi-a promis dar nu m-a mai luat, că a fost bolnav...”

Băiat, 12 ani, Iași, cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate

IV. 2. Dreptul la sănătate și bunăstare

- ✓ *Orice copil are dreptul de a trăi în bunăstare și într-o perfectă stare de sănătate, prin accesul la serviciile de sănătate și protecție*

CDC, art. 6, 18 (3), 23, 24, 26, 27 (1)-(3), 33

În ceea ce privește sănătatea și bunăstarea copilului putem vorbi de modul în care se hrănesc, de calitatea hranei și accesul la serviciile de îngrijire și sănătate, precum și de securitatea socială și nivelul de viață al acestei categorii de copii.

Rezultatele cercetării calitative au pus în evidență faptul că o parte dintre copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate se hrănesc necorespunzător. Pentru cei ce rămân să se îngrijească singuri este cel mai greu, ei trebuie să își pregătească hrana fără ajutorul nimănui. Majoritatea din cadrul acestei categorii nu își pregătește mâncarea în mod regulat acasă, alegând mâncarea tip fast-food, sau cea semi-preparată.

„ Mâncare face ea o dată pe săptămână, în rest cumpărăm mâncare gata făcută”

Băiat, 22 ani locuiește împreună cu sora care are 17 ani , Suceava

Preponderent pregătirea mesei rămâne în grija adolescentelor atât în cazul în care ele rămân numai cu frații cât și în cazul în care din gospodărie a plecat mama, rămânând doar tatăl cu copiii. Pregătirea mesei devine o problemă atunci când se suprapune peste alte activități obligatorii. De exemplu pentru adolescentele cu mama plecată la muncă în străinătate, pregătirea mesei pentru restul familiei consumă din timpul alocat temelor și pentru școală sau din timpul liber.

O altă problemă ridicată, în principal de bunici, pe parcursul cercetării a fost cea a resurselor materiale limitate de care ei dispun pentru a asigura bunăstarea (hrană de calitate, acces

la resurse educaționale, acces la tratamente medicale în caz de nevoie) nepoților rămași în grija lor, în urma plecării părinților în străinătate. Este vorba de acele cazuri în care părinții plecați nu mai mențin legătura cu copiii, nici măcar din punct de vedere al acordării suportului material.

„Nora a plecat și m-a lăsat cu 5 copii, nu am putut să îi țin pe toți, nu am din ce, am pensie 138 RON, pe 3 i-am păstrat și pe ceilalți doi i-am dat în plasament la altcineva...nu am nici ce să le dau de mâncare, nimic”

Bunică, 3 nepoți în îngrijire, Piatra Neamț

„Toată pensia nu îmi ajunge să le întrețin .Mai suferă și ele ce să facă”

Bunică cu două nepoate în întreținere, Suceava

Bunicii sau alte rude pot beneficia de ajutorul material asociat serviciului de plasament familial. Însă, remunerația materială pentru acest serviciu a fost percepută ca fiind mult prea mică pentru a acoperi nevoile pe care un copil le are.

„ Cei 800 de mii pe care îi primesc pentru întreținerea copilului nu ajung nici de mâncare și copiii au multe nevoi mai ales când sunt la școală, și la școală se cer mulți bani, și are nevoie de multe lucruri”

Bunic, împreună cu soția are o nepoată de 12 ani în îngrijire, Piatra Neamț

Unele dintre persoanele care au în grijă copii ai căror părinți sunt plecați, apelează la centrele de zi atât pentru asigurarea hranei pe timp de zi, îngrijirea medicală de care copilul are nevoie, ajutorului la teme și garantarea participării la activități educaționale extra-școlare. Serviciul a fost apreciat de majoritatea acestora a oferi siguranță și îngrijire pentru copii în cazul în care ei nu pot face față atât cheltuielilor materiale cât și resurselor de timp necesare îngrijirii și educării corespunzătoare a copiilor. Centrele de zi au fost apreciate în mod pozitiv și de către copii. Însă, există cazuri de persoane adulte, în special bunici care deși recunosc utilitatea și beneficiile centrului de zi refuză acest serviciu pe motivul pierderii ajutorului material provenind din serviciul de plasament. Pentru mulți bătrâni care au și copii în îngrijire acest ajutor material este o sursă importantă în totalul veniturilor.

În ceea ce privește accesul la serviciile de sănătate, nu se poate spune că copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate au un acces mai redus decât restul copiilor. În prezent, persoanele din mediul rural se confruntă cu un acces încă redus la serviciile de sănătate și de asemenea cu o calitate scăzută a acestora. Problema care se pune însă în ceea ce privește starea de sănătate a copiilor care trăiesc fără nici unul din părinți, este grija și orientarea minorilor către serviciile de

sănătate în caz de nevoie. Este vorba aici, în principal despre acei copii care deși din punct de vedere formal se află în grija unui adult (rudă sau nu), în mod real ei trăiesc mai mult independent fără a avea o legătură cu adulții care îi au în îngrijire.

IV. 3. Dreptul la educație

- ✓ *Copiii au dreptul la educație. Conform Convenției, educația trebuie să fie orientată în sensul dezvoltării personalității și talentelor copilului, pregătindu-l pentru o viață activă ca adult*

CDC, art. 28, 29

Rezultatele cercetării au evidențiat faptul că **în special** la copiii care au ambii părinți plecați la muncă în străinătate și rămân fie în grija bunicilor, fie în grija altor rude sau cunoștințe, motivația pentru a merge la școală și a învăța este relativ scăzută, **având** efecte asupra frecvenței și rezultatelor școlare. Această situație pare a se întâlni atât la cei mai mici, din ciclul primar și gimnazial cât și la cei mai mari.

Scăderea interesului pentru activitatea de învățare la cei mici provine din faptul că pentru ei, motivația de a merge la școală și a învăța este încă exterioară, părinții fiind cei care îi motivează și asistă în această activitate. S-a observat faptul că rezultatele școlare ale celor mai mici (ciclul primar și gimnazial) sunt puternic influențate de atitudinea și grija purtată acestui aspect de către părinții plecați la muncă în străinătate. În cazul în care părintele nu comunică, sau comunică foarte rar cu copilul rămas acasă, acesta nu se simte în nici un fel motivat de a învăța și de a participa la activitățile școlare. De aceea rezultatele acestora sunt mai proaste, fapt datorat și unei scăderi a atenției în general. Există însă cazuri, deși mai rar întâlnite, în care bunicii reușesc să suplinească complet părinții, copiii fiind mai puțin afectați de plecarea părinților în ceea ce privește activitatea școlară. Este vorba aici mai ales de cazurile în care copiii de mici sunt crescuți, îngrijiți și asistați în toate activitățile lor de bunici.

Un rol important în ceea ce privește motivația copilului pentru a învăța și a merge la școală îl pot avea și părinții plecați pentru o perioadă de timp. **În cazul în** care părintele/ părinții au o relație foarte apropiată atât cu copiii rămași acasă cât și cu persoanele care îi au în îngrijire (îi întrețin din punct de vedere material, comunică des și deschis cu aceștia, acordă atenție

evenimentelor din viața copiilor etc.), cei mici se simt chiar îndatorați să învețe și mai mult pentru a NU-i dezamăgi pe părinți. Simțindu-se în siguranță și apreciați de părinți, copiii reușesc să acorde o importanță mare școlii și activității de învățare. Un rol important aici îl au din nou și cei care rămân cu ei acasă, de obicei bunicii care și-au asumat rolul de părinte pentru aceștia.

Însă, chiar și în cazul în care bunicii au o relație apropiată cu nepoții și le acordă toată atenția de care au nevoie, aceștia se simt depășiți de **curricula** și de ritmul de învățare actual. În acest context, bunicii simt că nu îi pot ajuta pe copii la teme, nu pot fi alături de ei în procesul de învățare. La rândul lor copiii în momentul când întâmpină dificultăți de înțelegere a materiei, sau în rezolvarea anumitor probleme, se simt într-o anumită măsură dezorientați ne găsind un sprijin care să îi motiveze să meargă mai departe.

„Noi nu mai putem să îi ajutăm la teme, dacă s-ar putea să existe anumite servicii, anumite persoane unde copiii să se ducă și să întrebe în momentul în care nu știu ceva, noi nu ne mai pricepem, ar trebui să existe niște profesori care să îi ajute cel puțin o oră pe săptămână mai ales la matematică și engleză...e mai greu pentru noi”

Focus-grup cu bunici care au copii în îngrijire, Piatra Neamț

Pentru adolescenți și tineri situația este puțin diferită, aceștia nu mai au nevoie de o motivație exterioară pentru a învăța și pentru a se duce la școală, deși și ei pot simți că un sprijin din partea părinților i-ar ajuta să se mobilizeze.

„(...) nu mă pot trezi dimineața la 6 și uneori atunci nu mă duc toată ziua la școală; se întâmplă cam de două ori pe săptămână să nu am chef să merg la școală; dar nu sunt corigentă”

Fată, 16 ani, cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate

Ei resimt însă nevoia unei participări a părinților la procesul de luare a deciziilor în ceea ce privește viitorul lor legat de școală, de ce liceu sau facultate să urmeze.

„Când a fost să dau la liceu simțeam nevoia să vorbesc mai mult cu mama și tata, să mă consult cu ei”

Fată, 17 ani, cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate, Suceava

Tot în rândul adolescenților și a tinerilor, lipsa unui control și a unei susțineri permanente în activitatea școlară s-a evidențiat ca având rezultate negative cu privire la importanța acordată școlii. Rămăși fără atenția părinților, unii dintre ei ajung în situația de a abandona școala în

detrimentul altor activități percepute a fi mai motivante pentru ei în prezent: o mică „afacere” din care câștigă anumite sume de bani, asocierea cu anumite grupuri etc.

„ Bunicii sunt mai bătrâni, mai ușor de ignorat și de aceea eu și fratele meu am renunțat la școală până la urmă. Cu 6 luni în urmă a sunat o doamnă de la Primărie și a venit să vadă cum trăim și cum ne descurcăm și ne-a spus că ar fi bine să ne re-apucăm de școală”

Băiat, 16 ani, cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate, nu mai păstrează legătura cu nici unul din ei, Iași

Totuși, pe baza interviurilor cu cadre didactice, reprezentanți ai primăriilor și ai direcțiilor de asistență socială și protecție a copilului, s-a pus în evidență faptul că există măsuri care se iau la nivel local și la nivel de direcție pentru a preveni abandonul școlar. Școala sesizează fie Primăria, fie Direcția de Asistență Socială asupra fiecărui caz de abandon școlar sau cu risc crescut. Aceste cazuri sunt apoi verificate și se urmărește revenirea și continuarea activității școlare pentru minorii care au renunțat la școală.

Cercetarea a relevat faptul că la nivel de școală / liceu nu există încă un sistem clar de abordare a acestor cazuri, ca răspuns la noul fenomen apărut. Există însă diverse inițiative ale învățătorilor în special, motivați de apropierea mai mare pe care o au față de elevii lor. Aceștia încearcă să vorbească cu copilul la care observă o scădere a interesului pentru școală, la copilul care are tendința de a se izola de ceilalți etc. Mai mult, în măsura posibilităților, învățătorii iau legătura și cu adulții care au grijă de acești copii. În unele școli, atât unii învățători cât și unii profesori acordă o parte din timpul lor ajutându-i la teme pe cei care solicită acest lucru, sau pe cei care au rezultate din ce în ce mai scăzute. Însă, nu se poate spune că este o practică întâlnită cu regularitate.

O altă problemă ridicată în special de profesori și de reprezentanții direcțiilor și departamentelor de asistență socială de la nivel local este lipsa consilierului școlar în cele mai multe dintre școli. În prezent, teoretic există un consilier școlar la 800 de elevi, practic foarte puțini elevi beneficiază de activitatea constantă a unui consilier școlar. În percepția cadrelor didactice acesta ar reuși mult mai bine să comunice și să ajungă să rezolve problema copiilor care se află în astfel de situații.

Atât învățătorii cât și profesorii sunt de părere că activitățile extrașcolare ar putea contribui în mod pozitiv la motivarea copiilor pentru programul educațional, în special a celor mai mici din ciclul primar și gimnazial. Excursiile în aer liber, la munte, în parcuri, vizitarea unor muzee, concursurile sportive sau de alt gen sunt activități ce îi fac pe copii să aibă o atitudine pozitivă față

de școală. Însă, lipsa de fonduri și de ore suplimentare acordate cadrelor didactice pentru aceste activități limitează în mare măsură realizarea și desfășurarea activităților extrașcolare.

IV. 4. Dreptul la opinie și participare

- ✓ *Orice copil are dreptul de a-și exprima liber opinia în orice problemă sau procedură care îl privește, iar opinia lui trebuie luată în considerare cu respect, în funcție de gradul său de maturitate*

CDC, art. 12, 13, 15, 17

Cercetarea a revelat faptul că dreptul la participare și la opinie în legătură cu deciziile care îl privesc și afectează și pe copil nu sunt respectate de părinți decât în foarte mică măsură. Părinții încep să-și informeze copiii asupra deciziilor luate abia după o anumită vârstă a copilului, de obicei în jurul vârstei de 16-18 ani. Am putea spune că abia aproape de maturitate, de depășirea pragului de 18 ani, părintele începe să țină cont și de ceea ce crede și simte propriul copil. Explicația acestui fapt se regăsește în cultura de tip „protectiv”. Părinții consideră că ei știu mai bine ceea ce este „bun” sau „rău” pentru propriul copil, fiind mai puțin receptivi și atenți la ceea ce acesta ar putea gândi și spune. În acest sens, majoritatea copiilor intervievați, de diferite vârste, nu au luat parte la decizia părintelui/ părinților de a pleca pentru a munci în străinătate. Cei mai mulți dintre cei cu vârste mici, 8-12 ani, s-au dovedit a nu fi nici măcar anunțați de plecare decât ulterior, după ce aceasta avusese loc.

„ Când a plecat mama eu dormeam, nici nu a spus că pleacă...

Si de ce a plecat?

Păi nu știu”

Discuție focus-grup 8-12 ani, cu unul sau ambii părinți plecați, băiat, Suceava

Interviurile și discuțiile de grup cu adolescenții au evidențiat anumite bune practici în ceea ce privește acordarea dreptului de participare la deciziile care îl privesc pe acesta. Există familii, puține însă, unde plecarea unuia sau a ambilor părinți a fost discutată în familie cu copiii care au participat la decizia luată. Ideea de a-l integra pe copil, în funcție de maturitatea acestuia, la decizia luată s-a dovedit a fi pentru acesta o motivație în plus de a face eforturi mai mari pentru a se adapta situației ulterioare, lipsei părinților.

IV. 5. Dreptul la timp liber, joc și activități culturale

- ✓ *Copilul are dreptul la timp liber, joc și participare la activități culturale și artistice potrivit vârstei sale*

CDC, art. 31

Modul în care copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate își petrec timpul liber este foarte variat și depinde în mare măsură de situația pe care aceștia o au în familie. Pentru cazurile în care mama este plecată de acasă, o parte din activitățile gospodărești sunt preluate de către copii, atât de fete cât și de băieți ocupându-le din timpul lor liber. Acest lucru se întâmplă într-o mai mare măsură atunci când este vorba de o gospodărie din mediul rural, unde există mult mai multe activități necesare de îngrijire a gospodăriei decât în mediul urban.

„Si cum au fost acești 2 ani fără mama. Ce a fost mai greu ? ce mai ușor ?

Mult mai greu. Trebuia sa facem lucrurile pe care le făcea si ea

Ce ? cum s-au împărțit treburile ei ?

Eu si fratele meu facem curat si mâncare

Si știți voi sa faceți mâncare?

Da, că știam de la mama”

Doi frați, 12 și 7 ani, cu mama plecată la muncă în străinătate, Pătrăuți, județul Suceava

Există cazuri în care aproape tot timpul liber al copiilor este ocupat cu treburile casnice, devenind o povară pentru ei înlocuirea temporară a părinților în ceea ce privește întreținerea gospodăriei. Pentru unii dintre copii situația rămâne aceeași și în cazul în care locuiesc cu bunicii.

„Până acum am stat la bunica, însă nu îmi place acolo.

De ce nu îți place la bunica?

Pentru că mă pune să fac treburi toată ziua, nu mă lăsa deloc, mă pune să mătur prin curte, să spăl vase, să curăț aragazul, să fac mămăliguță, cartofi”

Fată, 9 ani, cu părinții despărțiți, mama plecată la muncă în străinătate, Suceava.

Însă, pentru cei mai mulți dintre cei care locuiesc cu bunicii situația s-a dovedit a fi mai bună în sensul că bunicii participă la majoritatea activităților de întreținere a gospodăriei lăsându-le

copiilor posibilitatea să își petreacă timpul liber așa cum doresc ei. Problema pe care o ridică copiii care locuiesc cu bunicii, în legătură cu timpul liber, este lipsa de disponibilitate a acestora pentru anumite activități ce presupun mai multă mișcare și mai multă energie așa cum au părinții lor care sunt mai tineri. Mai mult, posibilitățile de petrecere a timpului liber împreună cu bunicii sunt mult reduse, bunicii nu merg în excursii, nu ies la iarbă verde, nu merg la pescuit, activități preferate de majoritatea copiilor, în special a celor mai mici.

În ceea ce privește oportunitățile și posibilitățile existente de petrecere a timpului liber, acestea au fost percepute de către copii ca fiind relativ reduse atât în mediul rural cât și în cel urban. Printre cele mai frecvente modalități de petrecere a timpului liber au fost enumerate de copii: urmărirea anumitor emisiuni la TV, jocul pe calculator, navigarea pe internet, ieșirile cu prietenii în oraș.

IV. 6. Dreptul la nediscriminare/ Incluziune Socială

- ✓ *Toți copii, indiferent de etnie, religie, situație materială, de sănătate etc. trebuie să se bucure de toate drepturile, statul fiind obligat să protejeze copiii împotriva oricăror forme de discriminare. Statul trebuie să respecte drepturile copilului și să întreprindă acțiuni pozitive de promovare a acestora.*

Luând în considerare faptul că unul din drepturile fundamentale ale copilului este nediscriminarea, cercetarea a avut în vedere și acest aspect. S-a urmărit punerea în evidență a modului în care se simt tratați acești copii și mai mult, a modului în care sunt văzuți aceștia în societate, implicit prin imaginea promovată în mass-media și posibilul impact asupra lor.

Rezultatele studiului calitativ au pus în evidență faptul că nu putem vorbi de discriminare negativă în cazul acestei categorii de copii; copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate se simt și au fost percepuți a fi tratați în același mod ca și restul copiilor atât de către cei care îi întrețin cât și de către cadrele didactice, nu exista o atitudine negativă asupra acestora. Se poate spune chiar că în prezent se percepe o atenție și grijă deosebită pentru această categorie de copii, fiind puternic mediatizate situațiile particulare în care unii dintre acești copii se află. De aceea, în opinia unora dintre participanții la studiu, se cere o atenție deosebită distincției făcute între copiii care au părinți plecați la muncă în străinătate și copiii care au părinții lângă ei, pentru a nu îi defavoriza pe cei din

urmă în nici un fel limitându-le accesul la anumite servicii și/ sau participarea la anumite activități. Există cazuri în care, în unele școli s-au realizat anumite acțiuni și activități numai cu copiii care au unul sau ambii părinți plecați la muncă în străinătate ridicând întrebări și nemulțumiri în rândul celorlalți copii din școală.

În ceea ce privește imaginea pe care acești copii o au în societate, în special imaginea promovată în mass-media, trebuie menționate anumite aspecte. În prezent în mass-media se pune accentul în special pe efectele negative la nivel emoțional asupra copiilor, pe modul cum aceștia suferă în lipsa părinților, pe situația lor dezavantajată, fapt ce pe de o parte atrage atenția autorităților către această categorie dar, în același timp, îi stigmatizează pe toți copiii care se află în situația respectivă. Recomandările participanților la studiu au vizat completarea acestei imagini promovate, prin acordarea unei importanțe mai mari soluțiilor pentru această categorie de copii, tuturor serviciilor disponibile la care atât copiii cât și cei care îi au în îngrijire pot apela. Se consideră așadar necesar ca mass-media să devină o resursă informațională care să promoveze cazurile de bune practici ce pot reprezenta o sursă de inspirație pentru toți cei interesați de situația acestor copii – părinți, cadre didactice, persoane care au în grijă copii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate, specialiști din cadrul serviciilor publice sau din cadrul organizațiilor neguvernamentale. Și mai mult ar fi necesar a se promova modul în care toate drepturile acestor copii sunt respectate.

V. Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului – perspectivă asupra situației la nivel național a numărului de copii rămași fără părinți în urma migrației și a măsurilor întreprinse

Prezentul capitol reprezintă poziția ANPDC, fiind realizat de către d-na Elena Tudor, din cadrul Direcției de Monitorizare a Drepturilor Copilului, ANPDC

La nivel local, responsabilitatea identificării și sprijinirii acelor cazuri sociale care vizează copiii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate revine Serviciilor Publice de Asistență Socială, care conform prevederilor art. 33 din Legea 47/2006 sunt cele care identifică nevoile sociale ale comunității și le soluționează în condițiile legii.

În acest context, s-a decis adoptarea unor măsuri menite să ajute la o mai bună cuantificare a numărului de familii afectate de plecarea la muncă în străinătate și a copiilor rămași în țară în grija rudelor sau a altor persoane, ori în serviciile oferite de sistemul de protecție specială, concomitent cu identificarea soluțiilor de dezvoltare și diversificare a serviciilor ce urmează a fi oferite copiilor în funcție de particularitatea fiecărui caz.

Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului a manifestat o preocupare continuă și constantă pentru administrarea acestui fenomen, luând o serie de măsuri menite să permită atât o mai bună monitorizare a acestuia cât și implementarea unor măsuri menite să limiteze sau să atenueze efectele negative pe care lipsa unuia sau a ambilor părinți din viața unui copil le poate genera.

A fost astfel elaborat și aprobat de către Secretarul de Stat al Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului Ordinul 219/2006 privind activitățile de identificare, intervenție și monitorizare a copiilor care sunt lipsiți de îngrijirea părinților pe perioada în care aceștia se află la muncă în străinătate.

Scopul adoptării unui asemenea act normativ a fost acela al responsabilizării instituțiilor care au atribuții în domeniul protecției drepturilor copilului și implicării active a acestora în

identificarea copiilor ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate și în oferirea serviciilor de sprijin pentru aceștia, respectiv a Serviciilor Publice de Asistență Socială de la nivelul fiecărei unități administrativ/teritoriale și a Direcțiilor Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului de la nivelul fiecărui județ/sector.

Pe de altă parte s-a introdus măsura obligativității notificării Serviciilor Publice de Asistență Socială/ primăriei de domiciliu de către cetățenii români care au copii în îngrijire și doresc obținerea unui contract de muncă în străinătate, precum și nominalizarea persoanei în întreținerea și îngrijirea căreia vor rămâne copiii.

Scopul introducerii acestei măsuri, cu un caracter de noutate, a fost acela de a permite de o manieră clară și transparentă monitorizarea la nivelul autorităților locale și centrale a situației exacte a numărului de copii rămași în țară în îngrijirea unor rude sau persoane, după plecarea la muncă în străinătate a părinților. Prin același ordin s-a propus și modelul unui nou instrument de raportare și înregistrare a cazurilor care sunt transmise, Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului.

Centralizarea datelor raportate conform ordinului mai sus menționat s-a dovedit a nu reflecta situația reală a numărului copiilor ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate, întrucât Ordinul mai sus menționat făcea referire doar la părinții care au copii minori în îngrijire și doresc obținerea unui contract de muncă în străinătate. La 30.09.2006 numărul copiilor raportați de către Serviciile Publice de Asistență Socială a fost foarte mic, 20 945 copii, comparativ cu numărul persoanelor plecate la muncă în străinătate.

În contextul continuării adoptării unor măsuri menite să identifice nevoile copiilor ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate, ANPDC a decis să extindă monitorizarea acestor copii incluzând într-unul din instrumentele de monitorizare – Fișa trimestrială de monitorizare – un capitol separat destinat acestei categorii. Datele centralizate sunt mai detaliate, Serviciile Publice de Asistență Socială raportând astfel separat numărul copiilor care au ambii părinți la muncă în străinătate, un singur părinte sau părintele unic susținător.

Fișa Trimestrială de Monitorizare este transmisă instituției noastre de către fiecare dintre cele 47 de DGASPC-uri din țară, în urma centralizării de către acestea a datelor transmise de la nivel local. Se poate vedea astfel, la nivel central, care este distribuția acestui fenomen din punctul de vedere al ariilor geografice cele mai afectate.

Din păcate eficiența acestei măsuri nu a putut fi încă cuantificată la adevărata ei valoare, datorită faptului că multe dintre primăriile aparținând unor diferite unități administrativ teritoriale de la nivelul întregii țări, prin Serviciile Publice de Asistență Socială, nu au transmis datele solicitate (la prima raportare aferentă lunii septembrie 2006, peste 750 dintre unitățile administrativ-teritoriale nu au transmis aceste date) deși, aceste structuri de la nivelul primăriilor aparținând tuturor comunelor/orașelor/municipiilor sunt cele abilitate să se implice activ în monitorizarea și analizarea situației copiilor, inclusiv a celor ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate. Lipsa cooperării acestora conduce la imposibilitatea conturării unui tablou fidel al acestui fenomen, care să permită ANPDC să evalueze situația la nivel național și să propună măsuri menite a asigura respectarea drepturilor acestor copii.

În urma centralizării datelor la nivelul Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului s-a constatat că la sfârșitul lunii iunie 2007, au fost identificați peste 82 000 copii ai căror părinți erau plecați la muncă în străinătate, din care cu ambii părinți sau cu părinte unic susținător peste 35 000, acesta reprezentând numărul copiilor identificați, fără a putea afirma că este numărul real.

Din numărul total al copiilor rămași acasă peste 77 800 se aflau în îngrijirea rudelor, fără a avea o măsură de protecție specială stabilită și numai aproximativ 2 400 se aflau în sistemul de protecție specială.

Tot pe linia măsurilor luate de către Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului în vederea sprijinirii copiilor ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate a fost aprobat pentru anul 2007 (Hotărârea nr. 633/2007) un Program de Interes Național destinat inclusiv acestei categorii de beneficiari – „Dezvoltarea rețelei serviciilor sociale comunitare pentru copil și familie și susținerea familiilor aflate în criză în vederea prevenirii separării copilului de familia sa”.

Scopul implementării acestui program este acela de a diversifica și dezvolta serviciile de zi deja înființate, în mod special centrele de zi, precum și de a facilita accesul cât mai multor copii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate la aceste servicii.

VI. O privire de ansamblu asupra serviciilor prezente destinate copiilor cu părinți plecați la muncă în străinătate

În acest capitol ne-am propus realizarea unei scurte evaluări a modului în care este percepută și realizată activitatea de identificare și monitorizare a copiilor care au unul sau ambii părinți plecați la muncă în străinătate, la nivelul unităților care realizează această activitate și totodată, ne-am propus identificarea serviciilor dezvoltate în cadrul instituțiilor publice la care pot apela copiii împreună cu cei care îi au în întreținere.

În urma interviurilor calitative cu persoane care au în îngrijire copii ai căror părinți au plecat la muncă în străinătate și cu reprezentanți ai DGASPC și ai serviciilor publice de asistență socială se poate spune că nu există încă în prezent un sistem de monitorizare a acestei categorii de copii, perfect funcțional și cu rezultate concrete în ceea ce privește controlul și diminuarea efectelor negative provocate de lipsa părinților. Încă nu putem spune că avem o estimare clară și apropiată de realitate a numărului de copii cu părinți plecați la muncă în străinătate. Și, mai mult, încă ne aflăm în procesul de evaluare a dimensiunilor acestui nou fenomen cu scopul de a dezvolta servicii cât mai potrivite pentru nevoile prezente atât ale copiilor cât și ale părinților. Însă, se poate spune că procesul de identificare a cazurilor și monitorizare a lor, inițiat și desfășurat de ANPDC, se perfecționează de la raportare la raportare fiind identificați din ce în ce mai mulți copii în această situație.

În contextul actual, monitorizarea este realizată de către autoritățile locale, pe baza listelor și situațiilor primite de la școli la începutul fiecărui an sau semestru, în funcție de caz. Această metodă de identificare prin intermediul școlilor s-a dovedit a fi eficientă, având în vedere că școlile sunt instituțiile care au contact în cea mai mare măsură cu copiii, cu o singură limită: nu se oferă o imagine decât a copiilor peste 6 ani, vârsta de începere a școlii, o bună categorie de copii rămânând sub anonim, inclusiv copiii care abandonează școala.

„Există anumite obstacole încă, de exemplu nu se poate cuantifica numărul real al copiilor care rămân fără părinți, nu se pot identifica toate cazurile și implicit nu putem ști unde rămân și cu cine rămân copiii sub vârsta școlară, asta pentru că pentru cei înregistrați la școală se ține evidența la nivelul școlii, acolo se înregistrează dacă părinții au plecat, cu cine rămâne, dacă lipsește de la școală, cazurile de abandon școlar...însă pentru cei mici încă nu există un sistem de monitorizare pus la punct”

„ (...) în comunele mici se poate realiza mai ușor monitorizarea cazurilor, acolo se știu între ei și este mai ușor pentru autoritățile locale să îi monitorizeze, dar în orașe, și mai ales în orașele mari monitorizarea se face prin sesizări de la vecini, cunoștințe și prin colaborarea cu școlile, care trimit liste cu situația copiilor cu părinți plecați la muncă în străinătate ...”

Reprezentant al DGASPC Neamț

În mediul rural identificarea deși pare mai facilă, fiind vorba de comunități mici, întâmpină dificultăți prin lipsa asistenților sociali specializați și a resurselor necesare pentru a desfășura această activitate în condiții optime.

Autoritățile locale au datoria de a identifica și de a evalua situația fiecărui copil rămas acasă fără unul sau ambii părinți. Planul este ca în urma evaluării să se stabilească nevoile familiei respective, a copiilor și a celor care îi întrețin și în funcție de aceste nevoi să fie orientați către diverse servicii pentru a preveni orice situație de risc. Pentru cazurile unde se consideră a fi necesară o intervenție, fie prin servicii de consiliere, fie prin măsuri speciale aplicate, se colaborează cu Direcția de Asistență Socială și Protecție a Copilului. Pentru cazurile mai grave care necesită o măsură de protecție specială, rolul Direcției crește.

„ Noi încercăm să punem în aplicare Ordinul 219 în care rolul nostru este de a face o evaluare inițială a acestor copii, de a identifica acești copii, pentru câți dintre ei s-a instituit o măsură de protecție specială, sub ce formă i-au lăsat părinții în grija altor persoane. Există cazuri în care părinții fac procure notariale, există situații în care doar în urma unor discuții rămâne la latitudinea unor persoane mai mult sau mai puțin străine de familie să aibă grijă de copii. Întocmim un raport de evaluare inițială pentru fiecare copil aflat în această situație. În situația în care prin raportul de evaluare se recomandă consilierea familiei încercăm să colaborăm cu Protecția Copilului pentru a oferi servicii cât mai complexe”

Reprezentant al SPAS Suceava

„ În primul rând primăria, autoritățile locale au obligația de a evalua, de a întocmi un plan de servicii și dacă conform planului de servicii se propune instaurarea unei măsuri de protecție și se impune noi avem obligația de a sesiza Comisia de protecție a copilului.

Si acest lucru ce înseamnă?

Dacă copilul este în plasament, în momentul în care suntem deja sesizați că copilul este lăsat în grija unei persoane care nu mai poate răspunde de el, în nici un caz noi nu putem păstra plasamentul la acea persoană. Copilul ajunge ori în sistemul de asistență maternală, fie în sistem strict rezidențial.

Se întâmplă des ca un copil cu părinți plecați la muncă în străinătate să ajungă în această situație?

Totuși cred ca majoritatea copiilor sunt lăsați unor persoane care își asumă niște responsabilități și au grijă de copii. Noi intrăm în acțiune în cazurile când aceasta nu se întâmplă”

Reprezentant al DGASPC Neamț

Un aspect foarte important este acela că la nivel instituțional se încearcă și se dezvoltă colaborarea între instituțiile publice pentru a răspunde mai bine nevoilor și problemelor ridicate de comunitate. De exemplu, pentru a preveni abandonul școlar, școlile comunică și fac sesizări fie DGASPC-urilor, fie SPAS-urilor. Indiferent de locul unde este făcută sesizarea, se colaborează și prin serviciul specializat de la nivelul direcției de asistență socială se intervine cu vizită la domiciliu etc.

„ De exemplu, face o școală o sesizare că un anumit elev cu o situație dezastruoasă din punct de vedere al absențelor, al situației școlare și are părinții plecați la muncă în străinătate...ne spune să luăm măsuri ca sa prevenim abandonul școlar. În astfel de situații, având în vedere ca Direcția de asistență socială și protecție a copilului are un serviciu specializat, luăm legătura cu ei. Sunt multe cazuri în care colaborăm, cazuri în care intervin doar ei și cazuri în care intervenim numai noi, în funcție de unde ajunge sesizarea și natura ei. Oricum noi anunțăm de fiecare dată și Direcția, este posibil ca ei să fi fost anunțați și să fi făcut deja ceva”

Reprezentant al SPAS, Suceava

În lucrul cu această categorie de copii au fost menționate și o serie de probleme legate în special de aspectul juridic al situației copilului care rămâne temporar fără părinți – reprezentanții legali ai copilului. De exemplu direcția de asistență socială și protecție a copilului reclamă lipsa unui reprezentant legal al copilului rămas acasă în grija altor persoane decât părinții.

„ Plus că dacă copilul stă cu bunica, chiar dacă există un act notarial, nici măcar atunci nu putem spune că îl reprezintă pe copil. Îl reprezintă la gestionare de bunuri, doar dar dacă se întâmplă ceva cu copilul, adică dacă copilul fură sau face alte fapte nici măcar nu are reprezentat legal. Și asta e o problemă”

Reprezentant al DGASPC Iași

Serviciile la care se poate apela în prezent:

Pe baza discuțiilor cu reprezentanții direcțiilor și serviciilor publice de asistență socială s-au identificat câteva servicii din sistemul public la care grupul țintă poate apela

- Servicii de consiliere și orientare fie oferite de asistentul social la domiciliul copiilor și al celor care îi întrețin fie în cadrul consiliului local la „Serviciul de consiliere pentru copil și familie”
- Serviciile de tip „centru de zi” la care se poate apela pe diverse motive:
 - ✓ fie materiale în cazul în care bunicii sau alte persoane care îngrijesc acești copii nu își permit întreținerea totală a copiilor;
 - ✓ fie de timp, mai ales în cazul familiilor în care fie părintele rămas acasă fie bunicii încă sunt încadrați în muncă;
 - ✓ fie din a conștientiza nevoia de a obține ajutor în educația copiilor, există mulți bunici care apelează la centrele de zi pentru că nu au disponibilitatea de a-i ajuta la teme și la procesul de învățare pe copii etc.;
- În cazul unor măsuri de protecție, instituirea serviciilor de curator (mijloc de ocrotire subsidiar și temporar al copilului) pentru situațiile în care s-a constatat că părinții nu mai țin legătura cu copiii.

„Serviciile adresate acestei categorii în prezent sunt serviciul de identificare-evaluare-consiliere, cursurile parentale și centrele de zi...urmează să facem o strategie”

Reprezentant al SPAS Suceava

(...) se merge în familie, se stabilesc câteva ședințe de discuții, în condițiile în care există și o dorință din partea lor. Contează și asistentul social și abilitățile lui de a face să dorească lucrul acesta. Si atunci încerci să discuți despre ce trăiește copilul respectiv, ce probleme are, cum trebuie rezolvate, lăsând la latitudinea familiei să ia decizia pe care o consideră corectă”

Reprezentant al SPAS Suceava

„Serviciul de consiliere ar fi cel mai important...avem acum și echipă mobilă cu psiholog și asistent social care se deplasează din centru în centru”

„Și ca serviciu complementar pentru copiii rămași acasă cu bunici cu posibilități reduse sunt serviciile care se fac în centrul de zi. În centrul de zi se oferă copiilor hrană, supraveghere, asistență la teme etc.”

Reprezentant al DGASPC Neamț

„ Există centre de zi, majoritatea copiilor care frecventează centrele de zi sunt în această situație. Părinții sunt plecați în străinătate și ei rămân în grija bunicii. Apar probleme de comunicare. O comunicare defectuoasă are urmări atât asupra copiilor cât și asupra celor care îi au în îngrijire. La centrele de zi, copiii primesc hrană, ajutor la teme, posibilitatea de a comunica între ei și cu cei care lucrează acolo și îi asistă. Pot comunica și cu un consilier psihologic”

„ Ca măsuri de protecție, sunt copii pentru care am instituit dispoziții de curator pentru situațiile în care s-a constatat că părinții nu mai țin legătura cu copiii, nu mai trimit bani acasă și nu se mai știe nimic despre ei”

Reprezentant al SPAS Suceava

Propuneri/ Soluții percepute la nivel de Direcție și Autorități locale

Atât la nivelul DGASPC-urilor, cât și la cel al SPAS-urilor din cele trei județe abordate în această cercetare, au fost identificate următoarele soluții pentru problemele copiilor cu părinți plecați la muncă în străinătate, unele aplicate la nivelul instituțiilor din care fac parte, unele încă în fază de proiect iar altele ce țin de competența altor instituții:

- Campanii de conștientizare a riscurilor la care sunt supuși copiii lăsați acasă fără îngrijire parentală atât printre părinți cât și la nivel de comunitate;
- Cursuri și seminarii de educație parentală organizate periodic la nivelul consiliilor locale;
- Existența unui consilier școlar pentru fiecare școală astfel încât acesta să poată monitoriza și acorda consiliere tuturor copiilor care se confruntă cu probleme legate de comunicare, comportament, rezultate școlare în scădere, absenteism etc.;
- Implicarea în mai mare măsură a ONG-urilor în furnizarea de servicii concrete destinate acestei categorii de copii;
- Dezvoltarea mai multor cluburi destinate copiilor cu scopul de a oferi acestora modalități benefice de petrecere a timpului liber.

„Noi putem face campanii de conștientizare, nu numai pentru părinți și pentru întreaga comunitate, pentru toți adică și pentru cel care nu are copii în această situație, însă este important să știe cum să se poarte cu copiii vecinului care aplecat la muncă în străinătate”

„ De exemplu noi am făcut un club, dacă nu mă înșel prin Salvați Copiii, într-o comună mărișoară, este un club pentru copiii care sunt în asistență maternală, este o comună unde sunt mulți copii în asistență maternală. Sistemul funcționează impecabil, există concursuri la care participă acești copii...mă gândeam că s-ar putea face un astfel de club și pentru copiii din această categorie, cu părinți plecați la muncă în străinătate. Însă, deja ceilalți copii o simt ca pe o discriminare, pentru că nici ei nu au cluburi de recreare, joacă ș.a.m.d.”

Reprezentant al DGASPC Neamț

„Am avut cursuri de educație parentală și am primit feed-back pozitiv de la persoanele care au participat la ele. Ne-am dat seama că există dorința de comunicare, ne-am dat seama că bunicii, mătușele se simt copleșiți de acest rol pe care l-au luat în primire într-un mod mai mult sau mai puțin conștient. Și-au dat acordul fără să știe ce îi așteaptă. Încercăm să facem aceste persoane să conștientizeze că există metode la îndemâna oricui pentru a comunica eficient și de a înlătura acest stres legat de faptul că au responsabilități în plus astfel încât e bine și pentru copil, dar și pentru aceste persoane care în cele mai multe cazuri sunt de bună credință, vor să facă ceva, dar nu au întotdeauna la îndemână metodele necesare deși ele sunt foarte simple”

„Aceste cursuri de educație parentală au pornit pe baza a ceea ce s-a constatat în teren, pe necesitățile copiilor sesizate”

„Noi am merge mai departe pe cursurile de educație parentală pe care le-am văzut a fi utile. Și la unele dintre ședințe pot participa și copii. Atunci se realizează o apropiere între ei și persoanele care îi au în îngrijire pentru a se putea înțelege unii pe alții, pentru a se pune unii în locul altora. Chiar am avut jocuri de rol”

„Mai mult, cu părinții ar trebui să se discute la modul acesta: ce câștigă dacă rămân ?, ce câștigă dacă pleacă ?, ce pierd dacă rămân ?, ce pierd dacă pleacă? Este vorba de o analiză SWOT unde trebuie să se țină cont și de amenințări și de oportunități”

„Există în plan ca fiecare școală să aibă câte un consilier școlar. Consilierii școlari ar trebui să identifice care sunt acei copii cu probleme, să sesizeze. Noi încercăm și un parteneriat cu ei în sensul acesta”

Reprezentant al SPAS Suceava

„ Eu aș implica ONG-urile pentru acești copii, pentru că instituțiile au cazuri extraordinar de vaste. ONG-urile pot să facă mai multe intervenții decât noi”

Reprezentant al DGASPC Iași

VII. Exemple de bune practici privind grupul țintă - Descrierea proiectului „Suntem prietenii tăi” realizat de către o școală din Suceava

Proiectul a fost inițiat de d-na Carmen Mibaela Plăcintă și coordonat împreună cu d-nele Lucica Cosovan și Dorica Cîmpan

În anul școlar 2006/ 2007 Școala cu clasele I-VIII „Miron Costin” din Suceava a derulat proiectul „Suntem prietenii tăi” în cadrul programului de educație pentru drepturile copilului și promovarea egalității de șanse. Proiectul a avut ca grup țintă copiii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate și a urmărit identificarea nevoilor cognitive și social emoționale ale acestei categorii de copii.

Această inițiativă din partea cadrelor didactice a plecat de la faptul că în școala respectivă existau 234 de elevi ai căror părinți erau plecați la muncă în străinătate din care 88 se aflau în anul școlar 2006-2007 în clasele I-IV. Plecând de la propriile observații asupra atitudinii și comportamentului copiilor care au părinți plecați la muncă în străinătate, asupra rezultatelor școlare cât și asupra nevoilor manifestate de aceștia, cadrele didactice au inițiat proiectul „Suntem Prietenii Tăi” propunându-și să sprijine și să se ocupe de o parte din problemele copiilor lipsiți temporar de grija părintească. Scopul principal a fost acela de a suplini în mod parțial lipsa familiilor copiilor.

Proiectul s-a desfășurat în anul școlar 2006/ 2007 numai pentru elevii din clasele I-IV, urmând a fi extins și pentru ciclul gimnazial în urma evaluărilor realizate la finalul anului școlar 2007/ 2008.

Obiectivele pe care cadrele didactice din școala „Miron Costin” și le-au propus au fost următoarele:

- Să ofere asistență și suport în pregătirea temelor;

- Susținerea acestei categorii de copii în procesul de învățare prin anumite activități suplimentare: meditarea acestora la diverse materii pentru a nu rămâne corigenți sau repetenți;
- Creșterea cooperării între acești copii și cadrele didactice;
- Dezvoltarea abilităților de comunicare ale copiilor;
- Identificarea preocupărilor și pasiunilor copiilor cu scopul de a-i orienta spre realizarea acestora;
- Dezvoltarea și încurajarea manifestării calităților personale ale fiecărui copil implicat în proiect;
- Creșterea gradului de informare și educație în ceea ce privește drepturile și responsabilitățile pe care copiii care au părinți plecați în străinătate le au;
- Limitarea riscului de a fi exploatați prin muncă de către rudele sau vecinii în grija cărora au fost lăsați copiii;
- Creșterea gradului de participare la deciziile ce îl privesc în mod direct pe copil;
- Înființarea unor cluburi sportive de petrecere a timpului liber.

Toate aceste obiective au fost concretizate în diverse activități, susținute de 2-3 ori pe lună, activități ce au constat în:

- Consilierea copiilor pe teme de auto-cunoaștere în scopul descoperirii calităților personale și a punerii acestora în valoare;
- Realizarea de lucrări practice diverse (care ulterior au fost trimise părinților cu diverse ocazii) cu scopul de a dezvolta imaginația și creativitatea copiilor;
- Discuții și dezbateri cu scopul de a identifica așteptările, nevoile și dorințele pe care copiii le au de la ceilalți;
- Discuții, dezbateri și activități practice propuse cu scopul de a învăța copiii cum să își organizeze timpul;
- Discuții și dezbateri privind motivația pentru a învăța;
- Pregătirea temelor pentru acasă în mod asistat;
- Concursuri cu premii;
- Întâlniri cu cadre sanitare și ale Poliției de Proximitate Suceava ce au urmărit combaterea abandonului școlar, a delinvenței juvenile și a riscului exploatării prin muncă a copilului;

Cadrele didactice înscrise voluntar în derularea proiectului educațional au reușit să stârnească interesul copiilor prin oferirea de dulciuri, pliante, informații despre evenimentele actuale, mascote, stegulețe etc. De asemenea toți membrii proiectului au întocmit fișe de caracterizare psihopedagogică în vederea cunoașterii amănunțite a profilului psihopedagogic și a măsurilor ce se impun în acest sens.

Mai mult, coordonatorii proiectului au desfășurat cu o parte a copiilor înscriși în proiect o excursie în județele Bistrița Năsăud și Maramureș, prilej de socializare a copiilor și de a-și petrece timpul liber într-un mod plăcut și dorit de majoritatea dintre ei.

Tot în cadrul acestui proiect s-a stabilit necesitatea consilierii adulților care au în grijă copii ai căror părinți au plecat să muncească în afara țării. S-au organizat grupe de lucru lunare, la care au fost invitați să participe atât părinții rămași în țară cât și cei care îi întrețin pe copii. Aceștia au participat la cursuri de formare privind:

- rolul și importanța familiei în educația și dezvoltarea timpurie a copilului;
- metode de sprijin în cadrul intervenției timpurii;
- analiza stilurilor parentale promovate de părinți sau supraveghetorii copiilor în relațiile cu aceștia;
- conștientizarea riscurilor la care sunt supuși copiii al căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate;
- identificarea soluțiilor la problemele de adaptare ale copiilor etc.

Proiectul s-a desfășurat și în alte școli, în parteneriat cu Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, Inspectoratul Județean Suceava, Asociația Educatorilor Suceveni, Primăria Suceava și alte instituții implicate în educația copiilor.

Rezultatele proiectului au fost diseminate prin intermediul unui set de afișe și pliante, mass-media, articole publicate în presa locală și națională, pe internet pe site-urile școlilor și de asemenea pe grupul de discuții www.didactic.ro/forum.

Proiectul a fost desfășurat prin implicarea voluntară a cadrelor didactice, a elevilor, celor care îi întrețin pe copiii din grupul țintă. Mai mult, la acest proiect au participat în mod voluntar muzeografi, bibliotecari, funcționari publici și cadre medicale.

Deși evaluarea acestui proiect urmează să aibă loc după încheierea anului școlar 2007/2008, se poate preciza că proiectul a fost primit cu interes și deschidere în special de către elevi dar și de către cei care îi îngrijesc pe aceștia temporar.

Trebuie menționată de altfel și limita proiectului, și anume aceea de a fi adresat numai copiilor care au părinți plecați la muncă în străinătate, făcându-se în acest sens diferențe între copiii care trăiesc alături de părinți și copiii care sunt lipsiți temporar de grija părintească. Aceste diferențe au fost resimțite de copiii care nu au participat la proiect, mai ales și pentru faptul că în școală, de obicei se realizează puține activități extrașcolare pe motivul lipsei de resurse (umane și materiale).

Dincolo de această limită, este de apreciat inițiativa acestor cadre didactice care în mod voluntar au inițiat și desfășurat acest proiect, ca răspuns la numărul crescut de copii lipsiți temporar sau definitiv de îngrijirea părinților și la problemele apărute din această cauză.

VIII. CONCLUZIILE STUDIULUI

Dreptul la familie și protecție

În acest capitol studiul a urmărit punerea în valoare a principalelor elemente care contribuie la asigurarea unui mediu familial propice dezvoltării armonioase și în bune condiții a copiilor. Contextul familial, persoanele cu care copiii rămân să trăiască și relațiile stabilite cu aceste persoane s-au dovedit a fi esențiale. De asemenea, relația pe care părinții plecați reușesc să o stabilească și să o mențină cu copiii rămași acasă s-a evidențiat ca având un rol covârșitor în atitudinea și comportamentul pe care copilul îl va adopta pe perioada lipsei acestora.

S-au evidențiat următoarele:

- ✓ lipsa mamei este mai des și mai intens resimțită de majoritatea grupului țintă, atât pentru că aceasta este cea care se ocupă de majoritatea treburilor gospodărești care, în lipsa acesteia, revin în grija copiilor, cât și pentru că mamele reușesc în general să construiască o relație apropiată și o comunicare deschisă cu copiii;
- ✓ un aspect ce s-a remarcat a fi foarte important este comunicarea și înțelegerea care se stabilește între copii și adulții cu care locuiesc. Mai ales adolescenții resimt nevoia unei comunicări constante și apropiate cu un părinte sau cu o rudă în care să găsească un sprijin în cazul în care trebuie să ia anumite decizii considerate a fi foarte importante pentru viața lor;
- ✓ apar probleme de comunicare în special între copii și bunici, percepute a fi cauzate de diferența foarte mare între sistemul de valori adoptat de fiecare, de stilul de viață diferit și de capacitatea redusă a celor în vârstă de a se adapta noilor valori sociale, a stilurilor de viață moderne, apropiate de tineri;
- ✓ problemele de comunicare apărute s-au evidențiat a fi mai grave în cazul tinerilor adolescenți, asupra cărora bunicii nu reușesc în general să aibă control;

- ✓ **adolescentele par** a se adapta mai ușor în relaționarea cu bunicii, însă **percep** a avea nevoie de o comunicare mai strânsă și mai deschisă cu ei așa cum o aveau cu mama;
- ✓ relația pe care părinții plecați o stabilesc cu copiii rămași acasă a fost percepută atât de către copii cât și de către cei care rămân cu aceștia ca având o importanță deosebită în atitudinea și comportamentul copiilor: o relație apropiată, constantă, bazată pe încredere și sinceritate îi ajută pe copii să accepte mai ușor lipsa lor, să fie în continuare implicați în viața socială și să aibă un comportament dezirabil social, pe când lipsa relației cu părinții s-a **dovedit** a avea efecte de izolare, scădere a încrederii în sine, scădere a rezultatelor școlare, absentism și chiar abandon școlar, lipsa implicării și a participării la acțiuni extra-școlare ajungând chiar la comportamente și atitudini indezirabile social (ca infracționalitate, violență etc).

Rezultatele studiului calitativ relevă faptul că există o categorie de minori care nu se află sub directa supraveghere a unui adult (părinte, rudă sau cunoștință) în acest fel aceștia nu beneficiază de un mediu familial adecvat pentru dezvoltarea lor psiho-emoțională normală. Ei au în general peste 13-14 ani și fiind considerați aproape maturi, sunt lăsați de părinți singuri, fără bunici sau alte rude. S-a evidențiat faptul că pentru această categorie de copii riscurile de a abandona școala, de infracționalitate, de consum de droguri sunt mai mari.

Dreptul la sănătate și bunăstare

În ceea ce privește hrana, îngrijirea personală, starea de sănătate a copiilor care au unul sau ambii părinți plecați la muncă în străinătate cercetarea calitativă a relevat următoarele:

- ✓ O parte din copiii aflați în această situație s-a dovedit a se hrăni mai puțin sănătos.
În această situație se află:
 - Adolescenții care rămân singuri fără a se afla sub directa supraveghere a unui adult – aceștia nu reușesc să își prepare o hrană corespunzătoare zi de zi;
 - Copiii de diferite vârste care rămân în grija bunicilor și cu care părinții nu mai păstrează nici un fel de legătură – aceștia nu beneficiază de suficiente resurse materiale necesare pentru hrană și o stare bună de sănătate;

- ✓ Pregătirea hranei revine de cele mai multe ori în grija adolescentelor, tinerelor fete, activitate ce le consumă din timpul de școală și pregătire a temelor, cât și din timpul liber (aspect abordat în detaliu la capitolul despre timp liber);
- ✓ Nu s-a evidențiat o diferență între starea de sănătate a copiilor cu părinții acasă și a copiilor care nu trăiesc alături de părinți, însă se percepe o situație de risc pentru cei din urmă, pe motivul unei atenții mai scăzute asupra lor din partea părinților.

În principal, copiii care rămân fără ambii părinți în urma migrației în căutarea unui loc de muncă, prezintă într-o măsură mai mare următoarele nevoi:

- ✓ Accesul la o hrană de calitate prin pregătirea corespunzătoare a acesteia zi de zi;
- ✓ Accesul la o hrană de calitate prin asigurarea nevoilor materiale corespunzătoare;
- ✓ Nevoia de îngrijirea medicală primară și orientare către serviciile medicale corespunzătoare;
- ✓ Asigurarea accesului la servicii medicale.

Serviciile de tip „centru de zi” au fost percepute ca fiind foarte utile atât de către persoanele adulte, cât și de către copii și mai mult, au fost considerate a suplini în mare măsură lipsa părinților în asigurarea îngrijirii copiilor.

Dreptul la educație

În ceea ce privește educația, rezultatele focus-grupurilor și interviurilor au pus în evidență următoarele aspecte:

- ✓ Printre adolescenții, mai ales printre băieții, care au ambii părinți plecați la muncă în străinătate, există tendința de a abandona școala;
- ✓ De asemenea tot printre adolescenți, atât fete cât și băieți, se manifestă tendința de absenteism. Există cazuri de tineri cu părinți plecați la muncă în străinătate care acumulează foarte multe absențe la școală, fiind chiar în prag de exmatriculare;
- ✓ Absenteismul poate apărea în anumite situații și la cei mici din ciclul primar și gimnazial;
- ✓ Atât la cei mici cât și cei mari se observă o scădere a interesului acordat școlii și temelor pentru acasă, pe fondul unei lipse de control din partea unui adult cu autoritate asupra lor;

- ✓ Cei mici și uneori și adolescenții întâmpină dificultăți în realizarea temelor acasă și a înțelegerii materiei predate la școală, resimțind nevoia unui ajutor din partea unui adult care să se poată implica în această activitate/ care să le acorde asistență în lipsa părinților;
- ✓ În familiile unde mama este cea plecată, fetele consumă o mare parte din timpul lor cu activitățile de îngrijire a gospodăriei, uneori în detrimentul programului școlar și pregătirii temelor;
- ✓ La nivel de școală nu există încă un sistem clar de abordare a copiilor cu părinți plecați care manifestă o scădere a motivației pentru școală. Numai în caz de abandon școlar, instituția de învățământ anunță fie direcția de protecție a copilului, fie serviciile / departamentele de asistență socială din cadrul primăriilor;
- ✓ Existența programelor și activităților extrașcolare s-au dovedit a avea un impact pozitiv asupra copiilor în ceea ce privește motivația de a veni la școală. Această atitudine, comportament se observă în special la elevii din ciclul primar și gimnazial.

Dreptul la opinie și participare

- ✓ Copilului, indiferent de vârstă, îi este acordat în mică măsură dreptul la participare la decizia părinților de a pleca să muncească în străinătate;
- ✓ Cei mici, copiii până în 12-13 ani, nu numai că nu sunt consultați în decizia părinților de a pleca de acasă pentru o anumită perioadă dar de cele mai multe ori aceștia nu sunt nici măcar informați despre plecare, decât în momentul în care aceasta se întâmplă;
- ✓ Copilul resimte atât lipsa informării cât și a participării la decizie într-un mod negativ, cu consecințe asupra atitudinii și comportamentului în absența părinților de acasă.

Dreptul la timp liber, joc și activități culturale

- ✓ Copiii care provin din familii unde mama este plecată au mai multe activități de îngrijire a gospodăriei, ceea ce le consumă din timpul lor liber;
- ✓ În mediul rural ponderea activităților de îngrijire a gospodăriei este mult mai mare, de aceea timpul liber al copiilor este mai redus;
- ✓ Posibilitățile de petrecere a timpului liber împreună cu bunicii sunt reduse din cauza lipsei disponibilității acestora pe de o parte pentru activitatea de joc și pe de altă parte pentru activitățile ce presupun mișcare ca mersul la iarbă verde, în excursii etc.

- ✓ Posibilitățile de petrecere a timpului liber au fost percepute de către copii ca fiind reduse în general atât în mediul urban cât și în mediul rural.

Dreptul la nediscriminare / incluziune socială

- ✓ Nu se poate vorbi de discriminare negativă a copiilor cu părinți plecați la muncă în străinătate; mai mult există tendința de a proteja această categorie de copii în societate
- ✓ La nivel social și în mass-media se pune mai degrabă accent pe suferința și situația dezavantajată în care acești copii se află și mai puțin pe modul în care sunt respectate drepturile acestor copii sau pe soluțiile la problemele lor, pe serviciile concrete pe care aceștia le pot accesa etc.; În acest context copiii se simt mai degrabă „victime” accentuându-se efectele negative ale plecării părinților de acasă.

Serviciile publice de asistență socială la care grupul țintă poate apela în prezent:

Pe baza discuțiilor cu reprezentanții direcțiilor și serviciilor publice de asistență socială s-au identificat câteva servicii din sistemul public la care grupul țintă poate apela

- Servicii de consiliere și orientare fie oferite de asistentul social la domiciliul copiilor și al celor care îi întrețin fie în cadrul consiliului local la „Serviciul de consiliere pentru copil și familie”
- Serviciile de tip „centru de zi” la care se poate apela pe diverse motive:
 - ✓ fie materiale în cazul în care bunicii sau alte persoane care îngrijesc acești copii nu își permit întreținerea totală a copiilor;
 - ✓ fie de timp, mai ales în cazul familiilor în care fie părintele rămas acasă fie bunicii încă sunt încadrați în muncă;
 - ✓ fie din conștientizarea nevoii de a obține ajutor în educația copiilor, există mulți bunici care apelează la centrele de zi pentru că nu au disponibilitatea de a-i ajuta la teme și la procesul de învățare pe copii etc.;
- În cazul unor măsuri de protecție, instituirea serviciilor de curator pentru situațiile în care s-a constatat că părinții nu mai țin legătura cu copiii.

IX. RECOMANDĂRI

Recomandările pentru acest studiu au fost identificate și formulate împreună cu reprezentanți ai instituțiilor care au responsabilități în domeniul promovării și aplicării drepturilor copilului în cadrul unei mese rotunde organizate de către Salvați Copiii cu scopul de a găsi împreună cele mai potrivite soluții și servicii destinate copiilor care au unul sau ambii părinți plecați să muncească în afara țării. Astfel, la masa rotundă ce a avut loc în acest scop au fost prezenți, contribuind la formularea recomandărilor, reprezentanți ai ANPDC, MEC, Inspectoratelor Școlare Județene, DGASPC-urilor și SPAS-urilor inclusiv din cele trei județe în care s-a realizat cercetarea: Iași, Suceava și Neamț.

În urma concluziilor studiului și a discuțiilor din cadrul întâlnirii s-au evidențiat mai multe tipuri de măsuri atât pentru prevenirea cât și intervenția în situațiile de manifestare a efectelor negative în urma plecării temporare a părinților:

i. Campanii de informare și conștientizare adresate părinților

- ✓ Organizarea, atât de către instituțiile publice cât și de către ONG-uri, a campaniilor de informare a părinților în vederea conștientizării riscurilor asumate prin plecarea la muncă în străinătate;
- ✓ Organizarea unor campanii de informare pentru părinți asupra aspectelor importante de care trebuie să țină cont pe timpul lipsei temporare de acasă (cum trebuie să comunice cu copiii, cum trebuie menținută legătura cu aceștia, importanța acordării dreptului copilului la a participa la deciziile ce îl privesc etc.)
 - prin afișe, pliante distribuite în locuri publice și mai ales în apropierea centrelor de primire a cererilor de muncă în străinătate;

- în cadrul ședințelor cu părinții;
- prin organizarea de training-uri cu părinții
- activități de consiliere a părinților

ii. *Campanii de sensibilizare la nivelul comunităților de români din țările de destinație*

- ✓ Atât prin promovarea exemplelor negative și pozitive legate de evoluția copiilor în lipsa părinților;
- ✓ Acțiuni derulate prin intermediul bisericii, Ong-urilor din acele țări și al consulatelor romaniei;

iii. *Dezvoltarea serviciilor de consilieri pentru persoanele care au în îngrijire copii cu ambii părinți plecați*

- ✓ Asigurarea serviciilor de consiliere pentru cât mai multe persoane care au în îngrijire copii care au ambii părinți plecați la muncă în străinătate în vederea facilitării comunicării între ei și copii;
- ✓ Cursuri și training-uri în special pentru bunicii care rămân cu unul sau mai mulți copii cu părinții plecați;

iv. *Extinderea rețelei de consilieri școlari*

- ✓ Existența unui consilier școlar în fiecare unitate școlară;
- ✓ Dezvoltarea de activități specifice atât cu copiii cu părinți plecați, cât și cu ceilalți;

v. *Extinderea programelor de tipul Școală după Școală*

- ✓ S-a propus instituționalizarea acestor programe cu finanțări de la bugetul de stat;
- ✓ Accesul gratuit la aceste programe pentru copiii cu posibilități materiale resuse;
- ✓ Găsirea modalităților de plată pentru profesorii implicați;
- ✓ Organizarea unor ore speciale de consultări și explicații pentru copiii care au întrebări și nelămuriri vis-a-vis de materia predată, temele acasă etc.;
- ✓ Extinderea activităților extra-școlare organizate la nivel de școală în vederea creșterii motivării copiilor pentru a veni la școală;

- vi. *Multiplificarea și extinderea centrelor de zi***
 - ✓ Se recomandă în cadrul acestora verificări medicale suplimentare pentru această categorie de copii;
- vii. *Dezvoltarea mai multor cluburi destinate copiilor cu scopul de a oferi acestora modalități benefice de petrecere a timpului liber;***
 - ✓ Identificarea la nivel local a spațiilor care pot găzdui astfel de cluburi;
- viii. *Campanii media de promovare a soluțiilor și oportunităților pentru acești copii, a exemplelor pozitive***
- ix. *Organizarea unor campanii de promovarea a locurilor de muncă în țară***
- x. *Dezvoltarea parteneriatelor între ONG-uri, autorități centrale, autorități locale, inspectorate școlare și direcțiile de asistență socială și protecție a copilului***
- xi. *Dezvoltarea colaborărilor cu poliția***

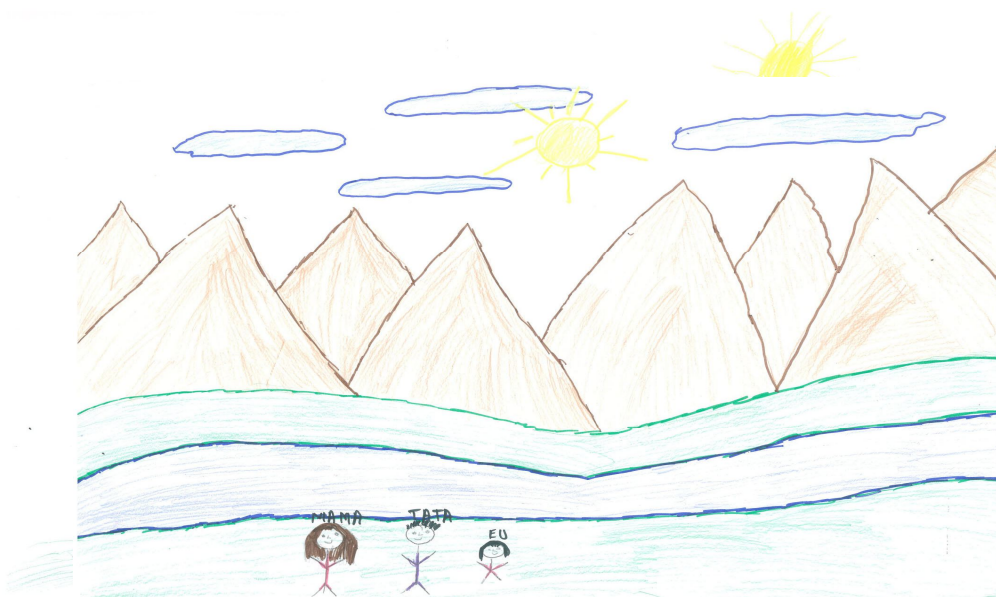
Și nu în ultimul rând, se recomandă:

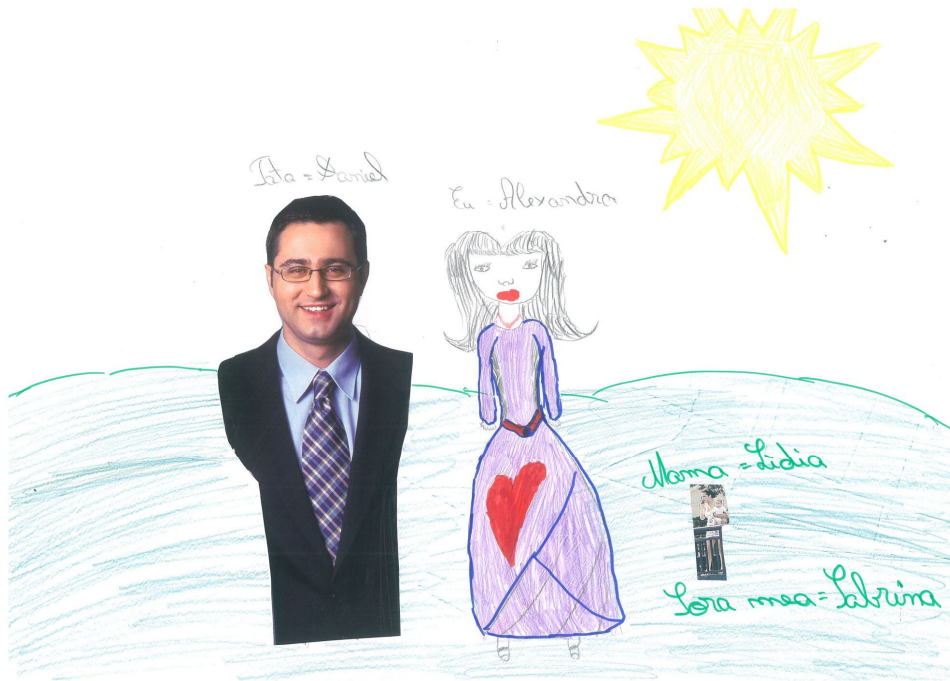
- xii. *Dezvoltarea unei strategii de mobilizare și intervenție la nivel local***
 - ✓ Înființarea și extinderea SPAS-urilor la nivel local
 - ✓ Formarea de grupuri consultative la nivel local
 - ✓ Accelerarea aplicării măsurilor de prevenire și intervenție prevăzute în lege: identificarea și monitorizarea cât mai multor familii unde există copii cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate;
 - ✓ Sensibilizarea aleșilor locali în vederea alocării de fonduri de la bugetele locale pentru protecția copiilor aflați în dificultate implicit a copiilor cu părinți plecați.

X. ANEXE: Ghidurile de discuție și descrierea tehnicilor speciale folosite în discuțiile cu copiii

În discuțiile cu copiii au fost folosite tehnici speciale pentru a facilita comunicarea cu aceștia, mai ales cu cei mici. **Tehnica desenului:** copiii au fost rugați să deseneze cum ar arăta o zi frumoasă din viața lor, cum ar vrea să petreacă acea zi astfel încât să fie fericiți și împliniți. Majoritatea desenelor realizate de cei mici (8-12 și 12-16) reprezintă familia unită, copiii cu părinții alături.

Câteva exemple de desene realizate de către copiii:

Tehnica colajului de poze: Copiii și adolescenții au fost rugați să aleagă câteva poze dintr-un set de poze și să realizeze un colaj pe tema: Cum aș vrea să arate viitorul meu, cum văd eu viitorul meu. Această tehnică a funcționat mai bine pentru tinerii adolescenți (12-16 ani). Ca și cei mici în desene aceștia aspiră în primul rând la o familie unită și o casă frumoasă (majoritatea colajelor conțin case, explicația copiilor fiind aceea că „părinții au plecat să strângă bani pentru a construi o casă”)

**-GHID DE DISCUȚIE-
-Copii 8-18 ani-**

I. INTRODUCERE (10 min)

1. Cine suntem noi și ce facem
2. Care este scopul întâlnirii noastre
3. Natura discuției: va fi o discuție liberă, să încercăm să fim spontani și să nu ne cenzurăm în nici un fel răspunsurile pentru că noi aici am venit tocmai pentru a înțelege nevoile pe care voi le aveți
4. Se va explica scopul înregistrării audio și se vor asigura participanții de confidențialitatea răspunsurilor lor

**II. O PRIVIRE DE ANSAMBLU ASUPRA STIULUI DE VIAȚA AL GRUPULUI
ȚINTĂ**

În această discuție vom vorbi în special despre voi, despre viața voastră, despre activitățile zilnice, despre ceea ce simțiți voi, de aceea este foarte important să fiți spontani, să spuneți exact ceea ce simțiți și ceea ce vă face să vă simțiți confortabil.

5. Haideți să începem cu ce faceți voi într-o zi obișnuită din viața voastră, care sunt toate acțiunile și activitățile pe care le faceți? Dar în weekend?
6. Care sunt lucrurile care vă plac cel mai mult din tot ceea ce faceți într-o zi obișnuită? Dar cel mai puțin? Cum așa?
7. Care este programul vostru de masă, câte mese aveți pe zi, cine vă pregătește masa, ce tip de mâncare mâncați de obicei (se va explora pentru mâncare gătită, snaks-uri, fructe etc.)

8. Care este programul pe care îl aveți la școală, vă respectați orarul sau nu prea? De ce da, de ce nu?
9. Vă duceți la școală în fiecare zi, sau nu? Care sunt toate cazurile în care nu ajungeți la școală? Ce se întâmplă în aceste cazuri?
10. *(Pentru cei care lipsesc perioade îndelungate de la școală)* Ce vă face să preferați să nu mergeți la ore? Cum așa? Ce credeți că vă lipsește vouă în acest caz, care sunt toate lucrurile care credeți că vă împiedică să mergeți la școală?
11. Ce faceți voi în afara orelor de școală? Care sunt toate activitățile pe care le realizați? Unde mergeți? Cu cine?
12. Care sunt activitățile cu care petreceți cel mai mult timp într-o zi? Dar cel mai puțin? Cum așa?
13. Care sunt lucrurile pe care ați dori să le schimbați în viața voastră? Ce vă face să spuneți acest lucru?

Tehnica colajului/ sau desen – opțional în funcție vârsta respondenților: copiilor li se vor da creioane colorate si coli mari A3 pentru a desena cum ar vrea ei sa arate o zi din viața lor sau li se vor da să aleagă câteva fotografii care să îi ajute să exprime cel mai bine același lucru – o zi ideală din viața lor.

14. Haideți să ne gândim la cum ați vrea voi să arate o zi obișnuită din viața voastră, gândiți-vă la activitățile, persoanele care ați vrea să fie cu voi etc. Haideți chiar să desenăm / sau sa alegem pozele care se apropie cel mai mult de ceea ce simțim noi în legătură cu o astfel de zi.

III. PERCEPȚII ȘI ATITUDINI ASUPRA NEVOILOR FUNCȚIONALE ȘI EMOȚIONALE LEGATE DE PĂRINȚI

15. Care sunt primele lucruri care vă vin în minte atunci când vă gândiți la părinți, la mama și la tata? Ar putea fi orice: un sentiment, emoție, imagini, cuvinte.....Care sunt toate evenimentele la care vă vin în minte atunci când vă gândiți la părinți? Ce anume vă face să vă gândiți așa?
16. Care sunt toate lucrurile pe care vi le oferă părinții atunci când sunt lângă voi, gândiți-vă aici la tot ce vă oferă părinții, atât la lucrurile materiale cât și la cele emoționale (moderatorul va explora pentru siguranță, securitate, veselie, bucurie etc).
17. Gândindu-vă la tot ce vă oferă părinții voștri atunci când sunt cu voi, haideți să vedem tot ce presupune viața voastră alături de părinți, haideți să încercăm să ne amintim sau chiar să ne închipuim ca părinții voștri sunt cu voi:
 - Cum arată o zi obișnuită din viața voastră, ce faceți, care sunt toate activitățile pe care le faceți într-o zi normală din săptămână, dar în weekend? Ce înseamnă pentru voi toate aceste activități, ce vă aduc vouă?
 - Câte mese aveți de obicei pe zi și ce anume mâncați la fiecare masă, ce tipuri de alimente, mâncați și mâncare gătită?
 - Care este timpul pe care îl alocați orelor de școală, dar temelor acasă? Vă ajută cineva la făcutul temelor?
 - Ce faceți voi în afara orelor de școală, care sunt toate lucrurile pe care le faceți, cu cine petreceți acest timp? Ce vă oferă vouă tot acest timp, ce înseamnă pentru voi?
18. Care credeți că sunt toate momentele în care ați avea nevoie ca părinții voștri să fie lângă voi? Ce vă oferă părinții în acele momente?

19. În cazurile în care unul sau chiar ambii părinți sunt plecați de acasă pentru o perioadă mai lungă de timp cine este lângă voi, cine vă îndeplinește toate aceste nevoi pe care le aveți?

IV. PERCEPȚII ȘI ATITUDINI ASUPRA RELAȚIEI PREZENTE CU PĂRINȚII

20. Unde sunt plecați părinții voștri? De cât timp sunt ei plecați? Și ce a însemnat pentru voi această plecare?
21. La ce vă așteptați atunci când părinții voștri au plecat, la ce vă gândeați atunci, și mai mult ce ați sperat să se schimbe în viața voastră?
22. Ați fost de acord ca părinții voștri să plece? Dar asupra persoanelor cu care ați rămas?
23. Ce s-a schimbat de când părinții voștri au plecat? Cum e acum? Cât timp a trecut? Cum vedeți voi această situație acum, după atâta timp?
24. Ce a adus bun această plecare, dar mai puțin bun? Argumentați. Cum așa?
25. Cum păstrați voi legătura cu părinții voștri? Vorbiți la telefon, cât de des? Va scrieți mailuri?
26. Ce anume credeți voi că vă lipsește cel mai mult în acest moment? De ce? Cum așa? Ce simțiți voi față de situația asta acum? Ce anume credeți voi că ar trebui să se schimbe?

V. PERCEPȚII ȘI ATITUDINI ASUPRA VIITORULUI (CUM ÎȘI VĂD COPII VIITORUL)

27. Dacă ar fi să vă gândiți la viitor, ce credeți voi că veți face în viitor?
28. Ce credeți că se va schimba în viața voastră? Cum anume? Ce vă face să credeți asta?
29. Haideți să ne jucăm din nou: haideți să desenăm cum arată viitorul pentru voi. Faceți un desen/ colaj poze în care să exprimați cât mai bine ce simțiți voi față de viitor și cum vă vedeți

voi în viitor (puteți să vă folosiți de locuri în care ați vrea să fiți, persoane care ați vrea să fie cu voi, lucruri pe care ați vrea să le faceți etc.).

**-GHID DE DISCUȚIE-
-cadre didactice-**

I. INTRODUCERE (10 min)

30. Cine suntem noi și ce facem
31. Ce proiect desfășurăm în acest moment/ grupurile convocate în acest proiect
32. Accentuarea importanței participării la acest studiu a cadrelor didactice
33. Natura discuției: va fi o discuție liberă, să încercăm să fim spontani și să nu ne cenzurăm în nici un fel răspunsurile pentru că important este să vedem exact care este situația acestor copii și care sunt toate nevoile pe care aceștia le au
34. Se va explica scopul înregistrării audio și se vor asigura participanții de confidențialitatea răspunsurilor lor

II. PERCEPȚII ȘI ATITUDINI ASUPRA SISTEMULUI DE ÎNVĂȚĂMANT ÎN PREZENT

Haideti sa incepem prin a discuta pe scurt despre parerea pe care o aveti dvs la modul general despre sistemul de invatamant actual.

35. Care este parerea dvs. despre sistemul de învățământ în prezent? Ce schimbări au apărut în ultimul timp?

36. Cum v-au afectat pe dvs. și activitatea dvs. aceste schimbări survenite? Care sunt punctele bune și care ar fi cele mai puțin bune? Argumentați.
37. În sistemul actual, care credeți că sunt dificultățile și obstacolele cu care vă confrunțați? Cum așa?
38. Considerați că actualul sistem de învățământ este eficient în ceea ce privește educația copiilor? Credeți că elevii primesc o educație reală?
39. Ce probleme aveți cu elevii în acest moment? De ce natură sunt aceste probleme? Care ar fi cauza acestor probleme? *Se va explora pentru autoritatea pe care profesorii o au în momentul de față asupra elevilor.*
40. Am putea spune că autoritatea pe care profesorul o are în fața elevului a suferit modificări în ultima perioadă? De ce credeți asta? Care ar fi cauzele?
41. Cum ați descrie dvs. relația profesor-elev în acest moment? Cum așa?
42. Ce soluții vedeți în această problemă?

III. PERCEPȚII ȘI ATITUDINI ASUPRA COPIILOR CARE AU UNUL SAU AMBII PĂRINȚI PLECAȚI LA MUNCĂ ÎN STRĂINĂȚE

Există în aceste zone, în Moldova, mulți copii, elevi care au rămas fără unul sau chiar fără ambii părinți în urma plecării acestora la muncă în străinătate. Haideți să vedem împreună care este situația acestor copii, ce nevoi au ei și care ar fi soluțiile pe care le putem propune.

43. Aveți multe cazuri de copii rămași acasă fără părinți în clasele dvs., sau la clasele unde predați? Ce ați putea spune despre situația acestor copii?
44. Ce puteți spune despre comportamentul acestor copii? Puteți spune că ați observat diferențe în comportamentul acestor copii de când au plecat părinții lor de acasă?

45. Ce putem spune despre comportamentul acestei categorii de copii? Din ce ati observat dvs. care sunt toate efectele plecarii parintilor?. Se va explora in detaliu pentru:
- efectele comportamentale
 - absenteismul
 - abandonul scolar
 - efecte asupra rezultatelor scolare
 - relationarea cu ceilalti
 - alte efecte observate de profesori
46. Haideti sa vedem acum, din experienta pe care o aveti, cu ce cazuri v-ati confruntat, cum a fost afectat copilul respectiv si ce solutii s-au gasit la nivel de scoala pentru acest copil?
47. Care credeti ca sunt toate dificultatile/ obstacolele care apar la acest grup tinta? De ce asa? De ce ordin sunt aceste dificultati?
48. Ati putea spune ca exista o cooperare intre adultii in grija carora raman acesti copii si dvs ca si cadre didactice? Cat de des se intereseaza acestia de copiii pe care ii au in ingrijire? Si care este atitudinea lor?
49. Dar parintii naturali ai copiilor, ati putea spune ca acestia se intereseaza de rezultatele si posibilele probleme pe care copiii lor le-ar putea avea? In ce situatii?
50. Cine coopereaza cu dvs. cand apare o problema legata de un copil ai carui parinti sunt ambii plecati la munca in strainatate? Cine intervine cand trebuie rezolvata o problema, indiferent de natura ei, comportamentala, rezultate scolare, absenteism etc?
51. Ce puteti spune despre relatia dvs ca si cadre didactice cu acesti copii? Este mai apropiata? De ce da? De ce nu?

IV. PERCEPTII SI ATITUDINI ASUPRA POSIBILELOR SOLUTII

52. Din punctul dvs. de vedere ce solutii/ ce servicii vedeti a fi potrivite pentru aceasta categorie de copii? Cine credeti ca sunt toate persoanele care ar trebui sa se implice in probelebele acestora? De ce credeti acest lucru? Argumentati.

-GHID DE DISCUȚIE- -Asistenți sociali-

I. INTRODUCERE (10 min)

53. Cine suntem noi si ce facem
54. Ce proiect desfasuram in acest moment/ grupurile convocate in acest proiect
55. Accentuarea importantei participarii la acest studiu a asistentilor sociali/ reprezentantii directiilor de asistenta sociala si protectie a copilului
56. Natura discuției: va fi o discuție liberă, să încercăm să fim spontani și să nu ne cenzurăm în nici un fel răspunsurile pentru ca important este sa vedem exact care este situatia acestor copii si care sunt toate nevoile pe care acestia le au
57. Se va explica scopul înregistrării audio și se vor asigura participanții de confidențialitatea răspunsurilor lor

III. MONITORIZAREA CAZURILOR DE COPII AI CAROR PARINTI SUNT PLECATI LA MUNCA IN STRAINATATE

Stim cu totii ca in momentul de fata, mai ales in aceste zone, exista un numar considerabil de copii ramasi acasa fara parinti in urma plecarii acestora la munca in strainatate. Haideti sa vedem cum se ocupa institutia dvs. de aceasta categorie sociala si care sunt observatiile vis-a-vis de situatia in care se afla acesti copii.

58. In primul rand din ce ati observat dvs. la nivelul judetului/ localitatii dvs. putem vorbi de un fenomen social, cand vorbim despre copiii ai caror parinti sunt plecati la munca in strainatate?

De ce da? De ce nu?

59. Cum este acest fenomen abordat de institutia dvs?

- Cine este responsabil de monitorizarea cazurilor de copii ai caror parinti sunt plecati la munca in strainatate
- Cum se face exact aceasta monitorizare? La ce perioada?
- Cine sunt persoanele implicate?
- Ce dificultati intampinati in abordarea acestor copii cu parinti plecati la munca in strainatate?
- Exista obstacole/ dificultati in a interveni in anumite situatii considerate a fi de risc pentru aceste cazuri?

60. Care sunt cele mai frecvente probleme pe care acesti copii le au in opinia dvs, din observatiile facute de institutia dvs. in teren? Ce dificultati intampina acestia?

61. Cum reusiti sa abordati problemele intalnite la copii ai caror parinti au plecat la munca in strainatate?

II. SERVICIILE ACTUALE OFERITE IN CADRUL DIRECTIILOR DE ASISTENTA SOCIALA (atat la nivel de primarie locala cat si la nivel judetean)

Haideti sa discutam pe scurt despre serviciile de asistenta sociala pe care institutia dvs.le ofera in general, vom vorbi in principal despre serviciile care pot veni in sprijinul grupului nostru tinta: copiii ai caror parinti sunt plecati la munca in strainatate

62. Care sunt serviciile pe care le recomandati copiilor, parintilor si celor care ii au in grija/ intretinere temporara pe copiii ai caror parinti sunt plecati la munca in strainatate.
63. Servicii oferite in momentul prezent
- Tipuri de servicii
 - Categoriile de grup tinta luate in considerare

IV. PLANURI SI SOLUTII DE VIITOR PENTRU COPIII RAMASI FARA PARINTI IN URMA FENOMENULUI DE MIGRATIE

64. Exista anumite propuneri/ planuri de actiune din partea institutiei dvs. destinate categoriei tinta: copiii ai caror parinti sunt plecati la munca in strainatate? Care ar fi acestea? Si in ce constau?
65. Cum credeti ca institutia dvs. s-ar putea implica in rezolvarea problemelor pe care acesti copii le au? Cum anume? Argumentati.
66. Ce tip de servicii considerati ca ar avea nevoie acest grup tinta? De ce? Argumentati.